

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

„Zastoupení“

Zpracovala: Aneta Mikešková

Plzeň 2018

Zadání DP

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2018

.....
Aneta Mikešková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu doc. JUDr. Janu Paulymu, CSc. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod	1
1. Obecné otázky zastoupení	3
1.1 Pojem zastoupení	3
1.2 Druhy zastoupení	4
1.2.1. Zastoupení přímé a nepřímé	5
1.2.2 Zastoupení smluvní, zákonné a opatrovnictví.....	7
1.2.3 Zvláštní typy zastoupení	8
1.2.3.1 Zastoupení členem domácnosti	8
1.2.3.2 Zastupování při jednání právnických osob.....	10
1.2.3.3 Zastupování státu.....	11
1.2.3.4 Zastupování pro účely doručování	12
1.3 Podmínky zastoupení	13
1.3.1 Zastoupený	13
1.3.2 Zástupce	15
1.3.2.1 Právní jednání zástupce	16
1.3.2.2 Překročení zástupčího oprávnění.....	18
1.3.3 Dobrá víra zástupce a zastoupeného	19
1.3.4 Rozpor zájmů zástupce a zastoupeného	21
2. Smluvní zastoupení	24
2.1 Vznik smluvního zastoupení.....	24
2.1.1 Plná moc.....	25
2.1.1.1 Náležitosti plné moci.....	26
2.1.1.2 Forma plné moci.....	27
2.1.1.3 Plná moc obecná a zvláštní, jednotlivá a souhrnná plná moc	28
2.1.1.4 Odvolatelnost a neodvolatelnost zmocnění	28
2.2 Vnitřní a vnější vztah smluvního zastoupení.....	29
2.3 Zdánlivé zmocnění.....	30
2.4 Překročení a porušení zástupčího oprávnění	31
2.5 Zánik smluvního zastoupení	32
2.5.1 Vykonání právního jednání	32
2.5.2 Odvolání zmocnění zmocnitelem.....	32

2.5.3 Vypovězení zmocnění zmocněncem.....	33
2.5.4 Smrt nebo zánik zmocněnce	34
2.5.5 Smrt nebo zánik zmocnitele.....	34
2.5.6 Další důvody zániku smluvního zastoupení.....	34
2.6 Prokura.....	35
2.6.1 Vznik prokury	35
2.6.2 Osoba prokuristy	37
2.6.3 Vnitřní vztah prokuristy a podnikatele.....	39
2.6.4 Omezení prokury vnitřními pokyny.....	40
2.6.5 Zástupčí oprávnění prokuristy a jeho překročení.....	42
2.6.6 Požadavek péče řádného hospodáře.....	43
2.6.7 Zánik prokury.....	44
3. Zákonné zastoupení	46
3.1 Obecná ustanovení zákonného zastoupení a opatrovnictví	46
3.1.1 Věc zvláštní obliby.....	47
3.1.2 Sřet zájmu a jmenování kolizního opatrovníka	48
3.1.3 Správa jmění zastoupeného a odměna s tím spojená	48
4. Opatrovnictví.....	51
4.1 Opatrovnictví člověka.....	52
4.1.1 Povinnosti opatrovníka, vůle a přání opatrovance	52
4.1.2 Osoba opatrovníka a její výběr	53
4.1.3 Opatrovnická rada	53
4.1.3.1 Svolání ustavující schůze opatrovnické rady	54
4.1.3.2 Členové opatrovnické rady.....	55
4.1.3.3 Působnost opatrovnické rady.....	56
4.1.4 Soupis jmění a vyúčtování správy	57
4.2 Opatrovnictví právnické osoby.....	58
4.2.1 Důvody pro jmenování opatrovníka právnické osobě	58
4.2.2 Práva a povinnosti opatrovníka právnické osoby	61
Závěr.....	63
Seznam použitých zdrojů	65
Resumé	68

Úvod

Diplomová práce, jak je již z jejího názvu na první pohled patrné, se zabývá jednou z nejběžnějších právních agend občanského práva, zastoupením.

Každý jsme se již ve svém životě, alespoň jednou setkal se situací, kdy jedna osoba jednala při určitém právním jednání za jinou osobu jejím jménem jako její zástupce, a to ať už se jednalo o osobu zletilou, nezletilou, omezenou na svéprávnosti nebo podnikatele.

Zastoupení představuje jeden z nejdůležitějších prvků profesionální činnosti advokátů. Např. sepsání plné moci pro zastupování patří bezesporu k nejčastějším a nejlehčím úkolům právní praxe, které by každý advokát měl dobře zvládat.¹

Cílem této diplomové práce je poskytnout čtenářům ucelený pohled na tento v praxi velmi hojně využívaný právní institut a posoudit ho v širším rámci občanskoprávní úpravy a zachytit jeho podstatu a význam z hlediska jeho využití v občanskoprávních vztazích.

Práce se skládá celkem ze čtyř stěžejních kapitol. Hned na začátku dochází k obecnému vymezení pojmu zastoupení, následuje přehled jeho druhů a podmínek, není opomenuta ani problematika překročení zástupčího oprávnění, ani rozpor zájmů zastoupeného a zástupce.

V navazujících třech kapitolách jsou pak postupně rozebrány jednotlivé druhy zastoupení, jejichž právní úprava se nachází v hlavě třetí občanského zákoníku. Diplomová práce se zaměřuje především na zastoupení přímé, které je novodobější záležitostí, neboť se jeho právní úprava objevuje až ve velkých kodifikacích soukromého práva 19. a 20. století, a to v souvislosti s rozvojem společenských vztahů a růstem abstrakce v právním myšlení. Římské právo přímé zastoupení nepřipouštělo. Pokud tedy chtěl někdo, aby za něho jiný obstaral určitou záležitost, mohl využít pouze instituty, které v dnešní teorii označujeme jako nepřímé zastoupení. Nepřímé zastoupení na rozdíl od přímého není v občanském zákoníku obecně upraveno, ale může být projevem některých smluvních typů, např. smlouvy příkazní, smlouvy o obstarání věci nebo prodeje

¹ BURŠÍKOVÁ, J. Vybrané změny právní úpravy zastoupení v rámci nového občanského zákoníku. *Rekodifikační novinky*, 2012, č. 7. [cit. 2018-03-12], dostupné z: http://www.havelpartners.cz/images/stories/publikace/rekodifikacni_novinky_cz_2012_07.pdf.

věci apod.² Tichý L. nepovažuje nepřímé zastoupení za legislativní pojem,³ neboť občanský zákoník při vymezení tohoto pojmu mlčí, a dokonce se objevují i názory, že se v případě nepřímého zastoupení ani nejedná o druh zastoupení, nýbrž o situaci obdobnou zastoupení.⁴ Nepřímého zastoupení se práce byt' jen okrajově také dotýká.

Kapitola nazvaná „*smluvní zastoupení*“ se vedle právní úpravy jeho vzniku a zániku věnuje a svou pozornost upírá na problematiku plné moci, její náležitosti a formu a v neposlední řadě také prokuře, zvláštnímu typu plné moci, která byla v rámci rekodifikace českého soukromého práva přesunuta z obchodního zákoníku do občanského.

Poslední dvě kapitoly se zabývají zákonným zastoupením a opatrovnictvím – dvěma právními instituty, které byly v minulosti často nesprávně slučovány pod jednotné označení „*zákonné zastoupení*“.⁵ Současná právní úprava je již výslovně rozlišuje, když stanoví, že pro zákonné zastoupení je typické, že k jeho založení není nutné rozhodnutí soudu, které se však u opatrovnictví vyžaduje.⁶ Staronovým právním institutem v oblasti opatrovnictví je tzv. „*opatrovnická rada*“, poradní orgán opatrovníka, kterému se práce stejně jako občanský zákoník věnuje vcelku podrobně. Novinkou je též možnost ustanovit opatrovníka vedle fyzické osobě i osobě právnické za předpokladu, že to vyžaduje správa jejich záležitostí nebo hájení jejich práv.

Součástí práce jsou mimo jiné závěry judikaturní činnosti především Nejvyššího a Ústavního soudu České republiky, které pomáhají objasňovat problémy a nejasnosti, s nimiž se v rámci praktické realizaci institutu zastoupení setkáváme. Mezi další podklady, které jsem k vypracování diplomové práce použila, patří i odborné publikace, články a české právní předpisy.

² KORBEL, F. Smluvní zastoupení v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5. ISSN 1210-6348. 46 s.

³ TICHÝ, L. Základní otázky smluvního zastoupení a návrh občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5. ISSN 1210-6348. 37 s.

⁴ SCHWARZENSTEIN, F. *Nepřímé zastoupení*. Brno, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. 5 s.

⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I, Obecná část (§ 1-654) : komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. 1692 s.

1. Obecné otázky zastoupení

Zastoupení je základní institut občanského práva, jehož kořeny sahají až do starověkého Říma, i když samotné římské právo zastoupení, tak jak ho známe dnes, neznalo. Vyznačuje se určitými znaky a v občanskoprávních vztazích plní poměrně důležitou roli. Jeho účelem původně bylo usnadňovat právní styk, tedy usnadňovat právní jednání osob jako subjektů práva. Postupem času, jak byla právní osobnost přiznávána každému člověku, přičemž ne každý člověk byl plně svéprávný, bylo zapotřebí umožnit i těmto plně nesvéprávným osobám právně jednat, a tím tak posílit jejich právní ochranu. Toto pravidlo obecně platí i pro osoby právnické, které potřebují pro svou zvláštní povahu zástupce, neboť nejsou schopny právně jednat samy.⁷

1.1 Pojem zastoupení

Definici institutu zastoupení nalezneme v odborných literaturách nespočet a obvykle se na nich autoři shodují. Použijme například definici tak, jak ji vymezil J. Hurdík ve své učebnici: „*Zastoupení je institut řešící situace, kdy fyzická osoba není s ohledem na svou tělesnou nebo duševní poruchu způsobilá konat právní úkony, dle nového občanského zákoníku právní jednání, s vlastní právní odpovědností, a dále případy, kdy fyzická osoba nebo osoba právnická, ač je sama vybavena způsobilostmi aktivně vystupovat v právních vztazích, tyto způsobilosti nemůže nebo nechce sama z nejrůznějších důvodů realizovat*“.⁸

Zastoupení by se dalo popsat také jako zvláštní vztah dvou osob (zástupce a zastoupeného), v rámci kterého má zástupce možnost jednat na účet zastoupeného. Tzn., že právní nebo alespoň minimálně hospodářské účinky jednání zástupce dopadají do sféry zastoupeného. Primárně se zastoupení dotýká právního jednání, ne faktického.⁹ Mohou se však vyskytnout situace, kdy jednání zástupce nespočívá v jednání právním. Např. v případě, kdy se právně jedná proti zástupci, jinak řečeno, kdy právní jednání dojde zástupci s účinky dojití

⁷ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. 318 s.

⁸ HURDÍK, Jan et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva.* 2. vyd. Plzeň, 2014. ISBN 978-80-7380-495-4. 148-149 s.

⁹ Např. pomocník při plnění nemusí dle § 1935 občanského zákoníku být zástupcem ve smyslu § 436 a násl. občanského zákoníku.

pro zastoupeného (tzv. „*pasivní zastoupení*“, které může existovat jen v podobě přímého zastoupení).¹⁰

Obecně je zastoupení upraveno v občanském zákoníku v první části, v hlavě třetí, od § 436 až 488. Tato hlava je pak dále dělena do tří dílů. První díl, který je tvořen celkem pěti paragrafy, pojednává o zastoupení obecně. Následuje druhý, který upravuje smluvní zastoupení a prokuru (§ 441 – 456). A na závěr úprava zákonného zastoupení a opatrovnictví (§ 457 – 488) v díle třetím.¹¹ Vedle této obecné úpravy obsahuje občanský zákoník i úpravu zvláštní, a to mimo jiné zastoupení členem domácnosti v § 49-54, zastupování při jednání právnických osob v § 161-166, zastoupení podnikatele v § 430-431, vzájemné zastupování manželů v § 969, zastoupení dítěte v § 892-895, opatrovnictví dítěte v § 943-952 nebo zastupování pro účely doručování v 1868.¹²

1.2 Druhy zastoupení

Zastoupení lze rozlišovat dle nejrůznějších kritérií. Na základě právního důvodu (základu zastoupení), podle druhů právních odvětví (zastoupení v soukromém či veřejném právu), či dle rozsahu zástupčího (oprávnění plné, částečné).¹³

V teorii i v praxi se však nejčastěji setkáme s rozlišením zastoupení na zastoupení přímé a nepřímé. Plus soukromé právo dále rozlišuje zastoupení přímé na smluvní, zákonné a opatrovnictví.

¹⁰ MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 39-40 s.

¹¹ Právní úprava zastoupení je nyní podstatně rozsáhlejší, než tomu bylo v předešlé úpravě, kde jí byly věnovány pouhé tři paragrafy.

¹² MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 46 s.

¹³ TICHÝ, L. Základní otázky smluvního zastoupení a návrh občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5. ISSN 1210-6348. 39 s.

1.2.1. Zastoupení přímé a nepřímé

Rozlišujeme zastoupení přímé a nepřímé (nepřímé zastoupení je někdy také označováno jako tzv. „náhradnictví“). Společně mají to, že v obou případech zástupce činí vlastní projev vůle (právní jednání).¹⁴

O přímém zastoupení mluvíme tehdy, kdy zástupce jedná jménem zastoupeného a kdy z jednání zmocněnce vznikají právní následky (v podobě vzniku, změny nebo zániku práv a povinností) přímo zmocniteli.¹⁵ Právní následky plynoucí z jednání zástupce nastanou u zastoupeného bezprostředně, tzn., že u zástupce netrvají ani tzv. „logickou sekundu“.¹⁶ Na rozdíl od přímého zastoupení u nepřímého zastoupení jedná zástupce (také též náhradník) svým jménem a také jemu vznikají právní následky (práva a povinnosti). Avšak podle smlouvy o tomto zastoupení (většinou se jedná o smlouvu příkazního typu, např. zprostředkovatelskou či komisionářskou) je povinen tato práva či povinnosti, které nabyt odpovědajícím způsobem (např. zaplacením nebo postoupením pohledávky či převedením vlastnického práva) převést na zastoupeného, který je zde označován dle označení stran podle toho, o jakou smlouvu jde (tedy např. zprostředkovatel nebo komisionář).¹⁷ Mezi zástupcem a zastoupeným vzniká tedy obligace, která směřuje k přenesení hospodářských následků jednání na zastoupeného.¹⁸ Úpravu přímého zastoupení nalezneme v části první, v hlavě třetí občanského zákoníku, zatímco nepřímé je upraveno v části čtvrté, v hlavě druhé mezi relativními majetkovými právy.¹⁹

Zastoupení přímé vzniká na základě smluvního ujednání stran, ze zákona, nebo rozhodnutím soudu. Typickým příkladem přímého zastoupení je např. prokura (§ 450 občanského zákoníku). Jako přímí zástupci jednájí také zákonný zástupce (rodič nezletilého dítěte) nebo opatrovník. Jednájí jménem a na účet

¹⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1041 s.

¹⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. 323 s.

¹⁶ MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 40 s.

¹⁷ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. 323 s.

¹⁸ MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 40 s.

¹⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. 323 s.

zastoupeného (nezletilého dítěte). Naopak typickým příkladem nepřímého zastoupení je komise (§ 2455 občanského zákoníku). Ale najdou se zde i smluvní ujednání, která mohou být sjednána jak přímé, tak zároveň i nepřímé zastoupení. Např. příkaz,²⁰ zde nám zákon neurčuje, zda příkazník má činnost ve prospěch příkazce provést svým vlastním jménem nebo jménem příkazce.²¹ V zásadě je zastoupení přípustné při všech majetkoprávních jednáních, avšak některá právní jednání můžeme označit natolik osobní povahy, že je nelze uskutečnit prostřednictvím zastoupení. Hovoříme o tzv. „výhradně osobním jednání“. Jedná se zejména o specifické oblasti rodinného a dědického práva, např. o sepsání závěti (§ 1533 občanského zákoníku) či uznání otcovství souhlasným prohlášením rodičů (§ 779 odst. 2 občanského zákoníku).²²

Proto, abychom mohli dále rozlišit přímé a nepřímé zastoupení, je důležité, aby vedle objektivně daných znaků přímého zastoupení a plné moci, třetí osoba, se kterou zástupce - zmocněnec jedná jménem zastoupeného způsobem zjevným nebo alespoň za jejího konkludentního souhlasu z okolností věděla, že jedná se zmocněncem, tedy ví, resp. z okolností musí vědět, že smluvní stranou je osoba jiná, že zmocněnec jedná jménem jiného.²³ Jde o tzv. „*princíp zjevnosti*“, který se uplatní bez ohledu na to, zda se jedná o zastoupení smluvní, zákonné či opatrovnictví. Pokud by toto nebylo splněno, jedná se o zastoupení nepřímé, přičemž se přihlédne pouze k těm okolnostem, které byly známy v době posuzovaného jednání, nikoliv až poté.²⁴ Platí, že v případných pochybnostech se uplatní nevyvratitelná domněnka, že jednal zástupce vlastním jménem.²⁵

Hovoří-li se v občanském zákoníku o zastoupení, má se na mysli zastoupení přímé, avšak nepřímé zastoupení nevylučuje, neboť ho realizuje prostřednictvím výše zmíněných institutů závazkového práva.²⁶

²⁰ Totéž, co platí pro příkaz, platí i v případě zprostředkování (§ 2445 an. občanského zákoníku)

²¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1033 s.

²² Najdou se i výjimečné případy, kdy zastoupení vylučuje samotná povaha právního jednání např. přivlastnění (§ 1045 občanského zákoníku) nebo nález (§ 1051 občanského zákoníku).

²³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 32 Cdo 781/2009

²⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1033 s.

²⁵ § 436 odst. 1 věta druhá občanského zákoníku: „Není-li zřejmé, že někdo jedná za jiného, platí, že jedná vlastním jménem.“

²⁶ MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 40 s.

1.2.2 Zastoupení smluvní, zákonné a opatrovnictví

Přímé zastoupení můžeme dále členit na základě právního důvodu vzniku, který může být jednak soukromoprávní a jednak veřejnoprávní. Soukromoprávním důvodem je právní jednání. Někdy se také používá pojem „*zastoupení dobrovolné*“. Na druhé straně důvodem veřejnoprávním je sám zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci. Z tohoto vyplývá, že dělíme *de lege lata* zastoupení na smluvní (dobrovolné), zákonné a opatrovnictví.²⁷

Smluvní zastoupení je projevem autonomie vůle. Principem je, že jedna osoba (zastoupený) se domluví s druhou osobou (zástupce), že ji bude zastupovat a v jakém rozsahu, protože nechce jednat sama nebo z nějakého důvodu sama jednat nemůže, přičemž nejde o důvod, který se dotýká její právní způsobilosti (svéprávnosti).²⁸ U smluvního zastoupení se někdy můžeme setkat i s pojmem „*zmocnění*“. Vzniká na základě dohody mezi zástupcem a zastoupeným. Dohoda, o které se hovoří, je dohodou o zástupčím oprávnění. Předchozí občanský zákoník ji nesprávně označoval jako dohodu o plné moci. Plná moc je zde však pouhým důsledkem zastoupení, nikoliv základem.²⁹

U charakteristiky zákonného zastoupení a opatrovnictví se na chvíli zastavíme, neboť předchozí právní úprava pro oba tyto případy volila souhrnné označení, a to „*záonné zastoupení*“, ale stávající úprava tyto pojmy odlišuje. Obecně bychom mohli říci, že zákonné zastoupení vzniká ze zákona a opatrovnictví na základě rozhodnutí soudu. Existují zde však případy, kdy zastoupení vznikne stejně jako u opatrovnictví rozhodnutím soudu, ale o opatrovnictví se nejedná, např. poručenství, pěstounství a předpěstounská péče, svěření dítěte do péče jiné osoby apod. Tyto případy buď můžeme brát jako další skupinu „*nedobrovolného zastoupení*“ vedle zákonného a opatrovnictví nebo je přiřadíme právě k jedné z nich. S první uvedenou variantou občanský zákoník ani jiné zvláštní zákony vůbec nepracují, neboť uznání této skupiny se zcela svébytnou právní regulací by směřovalo spíše do jakéhosi legislativního vakua. Pracují však spíše s variantou druhou, a to podřízení jedné ze dvou explicitně uznaných zastoupení, nebo alespoň analogická aplikace pravidel, která pro ně

²⁷ Tamtéž. 43 s.

²⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. 318 s.

²⁹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1.* Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 456 s.

platí. Právní úprava institutu poručenství, pěstounství, tak i právní úprava svěřeni dítěte do péče jiné osoby se podstatně blíží úpravě práv a povinností rodičů jako zákonných zástupců, tedy explicitní právní úpravě zákonného zastoupení než obecného opatrovnictví. Podobně je to i u tzv. „*rodinněprávního opatrovníka*“. Z tohoto pak vyplývá, že se na tyto typy zastoupení aplikují ustanovení o zákonném zastoupení přímo, nebo analogicky. Pojem zákonné zastoupení aktuální právní úprava zužuje, jak jsem již naznačila na začátku tohoto odstavce, a sice z něj vyjímá opatrovníka a ve zbytku jej nechává beze změny. Zákonné zastoupení tedy lze definovat jako zastoupení vznikající jednak ze zákona a jednak rozhodnutím orgánu veřejné moci (i výše uvedené případy zastoupení na základě rozhodnutí soudu), aniž by se jednalo o opatrovnictví.³⁰

1.2.3 Zvláštní typy zastoupení

Mezi zvláštní typy zastoupení řadíme např. zastoupení členem domácnosti, zastupování při jednání právnických osob, zastoupení podnikatele, vzájemné zastupování manželů, zastoupení dítěte, opatrovnictví dítěte, zastupování státu nebo zastupování pro účely doručování.

Jelikož se tato diplomová práce zaměřuje zejména na zastoupení smluvní, zákonné a opatrovnictví, dotkneme se jen některých těchto právních institutů, a to pouze okrajově.

1.2.3.1 Zastoupení členem domácnosti

Institut zastoupení členem domácnosti je inspirován rakouskou úpravou zástupčího oprávnění dalším členem domácnosti.³¹ Vychází také z Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením a doporučení Rady Evropy č. R (99)4 týkající se zásad právní ochrany nezpůsobilých dospělých osob.³²

Tento druh zastoupení je vhodný, brání-li duševní porucha zletilé osobě, která nemá jiného zástupce (nebyla potřeba přistoupit k omezení svéprávnosti

³⁰ MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 43-44 s.

³¹ Tzv. Vertretungsbefugnis nächster Angehöriger

³² KORBEL, F. Smluvní zastoupení v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5. ISSN 1210-6348. 50 s.

a ustanovit osobě opatrovníka), samostatně právně jednat. Tuto osobu může zastupovat člen jeho domácnosti, tedy jeho potomek, předek, sourozenec, manžel, jeho partner či osoba, se kterou žila před vznikem zastoupení ve společné domácnosti alespoň tři roky. K tomu, aby toto zastoupení mohlo vzniknout, se vyžaduje vždy schválení soudu, který je před vydáním rozhodnutí povinen zjistit názor zastoupeného. Jedná se o zvláštní řízení, které lze zahájit i bez návrhu a je osvobozeno od poplatkové povinnosti. Rozhodnutí schvalující zastoupení členem domácnosti případně i zánik takového zastoupení se zapisuje do informačního systému evidence obyvatel. Zastoupený může mít více zástupců, k zastoupení pak postačí, jedná-li jeden z nich. Ale pokud by vůči osobě jednalo více zástupců společně a odporovala by si jejich jednání, nepřihlíží se k jednání ani jednoho z nich. Zástupce musí dbát ochrany zájmů zastoupeného. Je zde kladen maximální důraz na autonomii vůle zastoupeného. Zastoupený by si měl počínat při zastupování tak, aby zastoupeného pouze usměrňoval a vedl ho k takovému způsobu života, který je v souladu s jeho schopnostmi, představami a přáními.³³

Zástupce zastoupeného zastupuje v běžných věcech, zejména nakládá s jeho příjmy v rozsahu potřebném pro obstarání obvyklých záležitostí dle životních poměrů zastoupeného, hospodář s jeho penězi na účtu do výše životního minima, zajišťuje zastoupenému poskytování zdravotnické a sociální služby, vyřizuje žádosti o přiznání dávek pomoci v hmotné nouzi, státní podpory a sociálního zabezpečení apod.³⁴ Zástupce není oprávněn udělit souhlas k zásahu do duševní nebo tělesné integrity zastoupeného s trvalými následky.³⁵

Nejčastěji se s tímto zastoupením setkáme v případě, kdy dospělé děti žijí se svými stárnoucími rodiči, u nichž se začíná projevovat stařecká demence nebo u rodičů pečující o své děti s lehčí mentální retardací apod.³⁶

Zastoupení členem domácnosti zaniká vzdáním se zastoupení ze strany zástupce, odmítne-li zastupovaný, aby ho zástupce zastupoval, pokud soud jmenuje zastoupenému opatrovníka nebo uzavřením smlouvy o nápomoci při rozhodování.³⁷

³³ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 95-97 s.

³⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

³⁵ JANKŮ, M. a kol. *Nové občanské právo v kostce*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2014. ISBN 978-80-7400-516-9. 34 s.

³⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 96 s.

³⁷ § 49 – 54 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

1.2.3.2 Zastupování při jednání právnických osob

Občanský zákoník jednání statutárního orgánu právnické osoby pokládá za přímé zastoupení. Nebylo tomu tak vždy, předchozí občanský zákoník č. 40/1964 Sb. takové právní jednání pokládal za přímé jednání právnické osoby, nikoliv za jednání uskutečněné jejím zástupcem. Změna měla za následek, že se při jednání statutárního orgánu jménem právnické osoby uplatní jak obecná ustanovení o zastoupení, tak ustanovení, která upravují zákonné zastoupení, nevyplývá-li ze zákona nebo z jednání statutárního orgánu něco jiného. Např. nelze vyloučit, že právní jednání statutárního orgánu právnické osoby bude prohlášeno za relativně neplatné, protože bylo v rozporu se zájmy zastoupené právnické osoby.³⁸ Naopak se zřejmě neuplatní pravidlo, že statutární orgán právnické osoby vykonává zástupčí oprávnění osobně.³⁹ Přímé zastoupení právnické osoby je tedy specifickou formou zastoupení na hranici mezi zákonným a smluvním zastoupením, neboť statutární orgány samotné a způsob jejich právního jednání vymezuje zákon, ale jejich postavení získávají na základě zakládajícího dokumentu. Na právní jednání statutárních orgánů tedy můžeme aplikovat ustanovení o smluvním i zákonném zastoupení. Kolize těchto ustanovení by se pak řešila s přihlédnutím k charakteru právního jednání statutárního orgánu právnické osoby.⁴⁰

Způsob, jakým statutární orgán právnické osoby jedná, se povinně zapisuje do veřejného rejstříku,⁴¹ přičemž platí presumpce správnosti. Z tohoto důvodu, zastupuje-li právnickou osobu člen jejího orgánu způsobem zapsaným do veřejného rejstříku, nelze namítat, že právnická osoba nepřijala potřebné usnesení, že usnesení bylo stiženo vadou, nebo že člen orgánu přijaté usnesení porušil.⁴² Jinak řečeno, právnická osoba se nemůže dovolat skutečnosti, že její člen právně jednal nekorektně, pokud by jednání odpovídalo způsobu zapsanému ve veřejném rejstříku.⁴³

³⁸ § 437 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

³⁹ § 438 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁴⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1037 s.

⁴¹ Obchodní rejstřík vedený příslušným rejstříkovým soudem, kterým je krajský soud – zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob

⁴² § 162 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁴³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1037 s.

Právníckou osobu vedle statutárního orgánu mohou zastupovat také zaměstnanci, členové orgánu právnické osoby, kteří se zapisují do veřejného rejstříku, případně i ti, kteří se nezapisují, ale pouze způsobem obvyklým vzhledem k jejich funkci či zařazení. Platí, že ten, kdo právnickou osobu zastupuje při právním jednání, musí dát patřičným způsobem najevo, co ho k tomu opravňuje, pokud to nevyplývá z okolností. Při podpisu ten, kdo právnickou osobu zastupuje, připojí k podpisu i údaj o své funkci či pracovním zařazení. To, zda zmocnění doloží či ne, nemá samo o sobě právní následky.⁴⁴

1.2.3.3 Zastupování státu

Jménem státu právně jedná vedoucí organizační složky, pokud zákon nestanoví jinak. Tento vedoucí může v určitých případech písemně k jednání pověřit třeba i jiné vedoucí zaměstnance této organizační složky, kteří mohou jménem státu činit jen taková právní jednání a v rozsahu, který je stanoven jejím vnitřním předpisem. Více tuto problematiku upravuje zákon o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích nebo také v situaci, kdy stát zastupuje Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových zákon o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových.⁴⁵ Je-li stát účastníkem civilního řízení, musí být označen („Česká republika“) plus označení příslušné organizační složky, která před soudem vystupuje. Důvodem je, že Česká republika je sice způsobilá být účastníkem řízení, ale samostatně v řízení jednat může jen ve spojení s orgánem, jehož se věc týká. Organizační složka státu nemá sama o sobě způsobilost být účastníkem řízení. Proto označí-li žalobce v žalobě jen organizační složku státu, soud řízení zastaví. Judikatura Ústavního soudu však toto prolomuje a říká, že je-li z žaloby zřejmé, že žalovaným subjektem je stát a ne jeho organizační složka, vyzve žalobce k odstranění vady žaloby (nesprávné označení žalovaného).⁴⁶ Jinak je to v případě, kdy žalobce označí v žalobě pouze stát bez uvedení organizační složky. Soud je zde sám povinen zjistit, která organizační složka je příslušná v konkrétním sporu.⁴⁷

⁴⁴ Tamtéž 1038 s.

⁴⁵ Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích a zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování ve věcech majetkových.

⁴⁶ Rozhodnutí Ústavního soudu České republiky IV. ÚS 22/03.

⁴⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1039 s.

1.2.3.4 Zastupování pro účely doručování

§ 1868 odst. 2 občanského zákoníku hovoří jasně: „*Je-li na jedné ze stran více osob, má druhá strana právo požadovat určení společného zástupce pro účely doručování. Neučiní-li tak, určí tohoto zástupce na návrh soud.*“

Považuji zde za nutné pro pochopení podotknout, že se pohybujeme v oblasti společných závazkových právních vztahů, tedy společných dluhů a pohledávek.

Zákon se zde touto právní úpravou snaží čelit komplikacím při doručování, které s sebou přináší pluralita subjektů v rámci společných závazků. Čelí tomu pomocí tzv. společného zástupce pro doručování, přičemž nehraje roli, zda se týká strany věřitelů či dlužníků. Smysl spočívá v tom, že ze zastoupení vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému, a proto k vyvolání právních účinků vůči všem společným věřitelům nebo dlužníkům stačí, aby bylo právní jednání, které je určené každému společnému dlužníkovi nebo věřiteli, doručeno společnému zástupci.⁴⁸

Takovéto určení společného zástupce přichází v úvahu u závazků solidárních a stejně tak u obligací s nerozlučným plněním. U dílčích závazků to vylučuje samotná jejich povaha.⁴⁹

Právo žádat o určení společného zástupce je vázáno na pluralitu subjektů. Toto právo má druhá strana. Pokud o to požádá, je strana, již byla žádost adresována, povinna určit společného zástupce. Bližší pravidla v zákoně chybějí. Není zde např. jasné, zda je k žádosti potřeba souhlasu všech osob vystupujících na té straně nebo jen některé z nich.⁵⁰

Institut společného zástupce pro doručování se nejbližší podobá správci společné věci, proto společným zástupcem bude ten, na němž se shodne většina dlužníků či věřitelů. Občanský zákoník výslovně nestanoví, zda má být společným zástupcem pro doručování třetí osoba, nebo jím může být některý ze společných dlužníků nebo věřitelů. Lze připustit obě tyto možnosti. Každopádně, neurčí-li společného zástupce strana, která má tuto povinnost, určí ho na návrh soud.⁵¹

⁴⁸ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. Vydání.* Praha: C. H. BECK, 2014. ISBN 978-80-7400-535-0. 670-671 s.

⁴⁹ Tamtéž 671 s.

⁵⁰ Tamtéž 671 s.

⁵¹ Tamtéž 671-672 s.

1.3 Podmínky zastoupení

Obecně můžeme říci, že pro všechny typy zastoupení dle občanského zákoníku platí:

- ten, kdo je oprávněn právně jednat jménem jiného, je jeho zástupcem,
- je-li zástupce v dobré víře, přihlíží se k tomu i u zastoupeného, není-li zastoupený v dobré víře, nemůžeme se dovolat dobré víry u zástupce,
- zastoupit jiného nemůže ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného, ledaže o takovém rozporu zastoupený věděl nebo musel vědět,
- zástupce jedná osobně, avšak může pověřit dalšího zástupce, pokud je to se zastoupeným ujednáno nebo vyžaduje-li to nutná potřeba, má-li zastoupený více zástupců pro tutéž záležitost, má se za to, že každý z nich může jednat samostatně,
- zástupce musí při zastoupení jednat v mezích svého oprávnění, jestliže překročí rozsah svého oprávnění, je tímto jednáním vázán sám, a to za předpokladu, že takové právní jednání nebude dodatečně schváleno zastoupeným bez zbytečného odkladu.⁵²

Všechna tato pravidla nacházející se v občanském zákoníku v hlavě třetí mají generální význam pro obecnou úpravu zastoupení. Dosavadní právní úprava vychází především z právní úpravy předešlé, přihlíží se i k zahraničním standardům a k některým nadnárodním projektům.⁵³

1.3.1 Zastoupený

Zastoupený je subjektem občanskoprávních vztahů, kterým může být jak osoba fyzická, tak osoba právnická. Člověk může být zastoupen pouze za svého života. Zemřelý nemůže být subjektem práva. Smrtí fyzické osoby zaniká její právní osobnost, a proto již nemůže být zastoupena. Na druhé straně výjimkou je

⁵² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (§ 436-440)

⁵³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

počaté dítě, za podmínky, že se narodí živé. I tzv. „*nasciturus*“ tedy může být zastoupen.⁵⁴

Právní osobnost (před účinností nynějšího občanského zákoníku právní subjektivita) je definována v § 15 odst. 1 občanského zákoníku jako způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti. V České republice je právní osobnost přiznána od narození každému člověku i počatému dítěti, vyhovuje-li to jeho zájmům, za předpokladu, že se narodí živé, a trvá až do jeho smrti. U právnických osob vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku a končí dnem jejího výmazu nebo skončením likvidace.⁵⁵

V případě zákonného zastoupení a opatrovnictví se nevyžaduje, aby zastoupený měl způsobilost k právnímu jednání, zpravidla ji dokonce ani mít nemůže, protože by potom nemusel být vůbec zastoupen. Ovšem v případě smluvního zastoupení je potřeba, aby zastoupený způsobilost k uzavření smlouvy o zastoupení měl a zároveň i způsobilost k právnímu jednání, které má zástupce vykonat jménem zastoupeného.⁵⁶ Jinak by mohlo docházet k obcházení smyslu a účelu zákona, neboť zastoupený, který nemá např. způsobilost k odmítnutí dědictví, by k tomuto mohl snadno zmocnit zástupce. Zastoupený tedy musí mít sám způsobilost k uzavření dohody o zastoupení a zároveň k právnímu jednání, při které chce být zastoupen.⁵⁷

Způsobilost k právnímu jednání, svéprávnost (před účinností nynějšího občanského zákoníku způsobilost k právům a povinnostem) je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).⁵⁸ U fyzických osob vzniká postupně a zaniká smrtí. Plně svéprávným se člověk stává zpravidla zletilostí (dovršením osmnáctého roku věku), ale existují ještě další dva způsoby, jak se stát svéprávným, a to uzavřením manželství nebo přiznáním svéprávnosti na základě rozhodnutí soudu.⁵⁹ Vznik a zánik svéprávnosti právnických osob se děje dnem zápisu do veřejného rejstříku a končí dnem jejího výmazu nebo skončením likvidace.⁶⁰

⁵⁴ FIALA, J., KINDL, M. aj. *Občanský zákoník. Komentář. I.díl.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. ISBN 978-80-7357-395-9. 145 - 146 s.

⁵⁵ § 23, § 25, § 118, § 126 (registrační princip) a § 185, § 186 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁵⁶ FIALA, J., KINDL, M. aj. *Občanský zákoník. Komentář. I.díl.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. ISBN 978-80-7357-395-9. 146 s.

⁵⁷ FIALA, J., KINDL, M. aj. *Občanské právo hmotné.* 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-228-8. 150 s.

⁵⁸ § 15 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁵⁹ § 30 a 37 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶⁰ § 126, 185 a 186 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

1.3.2 Zástupce

Zástupce je stejně jako zastoupený subjektem občanskoprávních vztahů, také jím může být jak osoba fyzická, tak i právnická s tím, že u zákonného zastoupení jím může být pouze osoba fyzická. Zástupce je osoba, která je oprávněna právně jednat jménem jiného. Toto oprávnění může být založeno zákonem, rozhodnutím soudu nebo smlouvou.

Zástupce musí mít sám způsobilost k právnímu jednání, a to především k tomu, které vykonává za zastoupeného. Zástupce tedy nemusí mít plnou způsobilost k právnímu jednání jako takovou, ale stačí, že je způsobilý k tomu právnímu jednání, který má za zastoupeného učinit. Sice obecně platí, že rodiče jako zákonní zástupci zastupují své děti, ale např. tříleté dítě nemůže být zastoupeno svou čtrnáctiletou matkou, např. při prodeji nemovitosti. Ale na druhé straně čtrnáctiletá matka může za své tříleté dítě přijmout dar, např. plyšového medvídka, tedy uzavřít darovací smlouvu. Stejně tak to platí u nascitura, pokud se narodí živý.⁶¹

Pokud zástupce nemá k právnímu jednání potřebné oprávnění nebo mu toto jednání bylo zakázáno, může toto právní jednání napadnout a namítat relativní neplatnost pouze osoba, která byla protiprávním jednáním zástupce dotčena, zpravidla se bude jednat o nějakou třetí osobu, vůči které bylo zástupcem právně jednáno. Jestliže by bylo prokázáno, že zástupce k takovému jednání nebyl plně způsobilý, je to důvodem tzv. „relativní neplatnosti“ takového právního jednání. K uplatnění této relativní neplatnosti je oprávněn i zastoupený, a to pouze za podmínky, že o nezpůsobilosti zástupce právně jednat věděl.⁶²

Od zástupce je nutné odlišit „posla“. Někdy se můžeme setkat s pojmem „prostředník“. Posel jen sděluje nebo vyřizuje vůli jiného, ale sám právně nejedná. Tzv. „chodící poštovní schránka“. Posel nemusí být svéprávný, může jím být i třeba malé dítě. Zástupce tedy právně jedná sám, činí vlastní projev vůle např.: „Kupuji tuto věc jménem pana XY“, naproti tomu posel vyřizuje vůli jiného: „Pan XY Vám sděluje, že od Vás kupuje tuto věc“. Pro odlišení, zda jde o jednání posla či zástupce, je potřeba, aby se vycházelo z obecných pravidel pro výklad

⁶¹ FIALA, J., KINDL, M. aj. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-228-8. 150 s.

⁶² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1035 s.

právního jednání, kdy se posuzuje, zda bylo jednání projeveno tak, že jednající sám právně jedná jménem jiného, nebo zda pouze vyřizuje projev vůle jiného.⁶³

1.3.2.1 Právní jednání zástupce

Občanský zákoník v § 438 říká: „*Zástupce jedná osobně. Dalšího zástupce může pověřit, je-li to se zastoupeným ujednáno nebo vyžaduje-li to nutná potřeba, odpovídá však za řádný výběr jeho osoby.*“

Právní jednání činí zástupce zásadně sám a projevuje při něm svou vůli. Pravidlo osobního jednání však není dotčeno, pokud zástupce využije pomoc jiných osob např. posla nebo odborného konzultanta, přičemž samotný projev vůle provede on sám. V rámci smluvního zastoupení (smluvního poměru) lze sjednat možnost pověření dalšího zástupce, takový další zástupce se nazývá „*substitut*“. Souhlas s pověřením dalšího zástupce lze udělit také *ad hoc* během trvání zastoupení. Smluvní modifikací se zde rozumí jak počet substitutů, tak i možnost pověření dalšího substituta. U zákonného zastoupení a opatrovnictví tuto modifikaci provést nelze, zastoupený většinou ani není schopen takovou svoji vůli vůbec projevit, když právě z tohoto důvod musí být zastoupen. Pojem „*nutná potřeba*“ je třeba chápat jako „*stav, kdy zástupce pro překážku subjektivní či objektivní povahy nemůže vůbec jednat za zastoupeného, jednání by nebylo včasné či provedené v očekávané kvalitě. Nutná potřeba nastává také tehdy, pokud vyvstane potřeba jednat se specifickou péčí (např. vyžadování specifických znalostí nebo dovedností zástupce), které zástupce při osobním jednání není schopen.*“⁶⁴

Jestliže zástupce využije možnost zvolit si substituta, přechází práva a povinnosti zástupce na substituta včetně odpovědnosti za škodu způsobenou zastoupenému nikoliv řádným zastoupením. Zástupce však odpovídá společně a nerozdílně se substitutem, pokud neučinil jeho řádný výběr. Zástupce také odpovídá za způsobenou škodu, že substitutovi nepředal potřebné pokyny či informace k řádnému výkonu zastoupení. „*Zástupce provede řádný výběr substituta, pokud v okamžiku provedení tohoto výběru s ohledem na okolnosti případu a na své osobní a odborné vědomosti byl oprávněn přepokládat, že*

⁶³ MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 41-42 s.

⁶⁴ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 461 s.

*zvolený substitut bude jednat jménem zastoupeného přinejmenším s běžnou péčí a opatrností, případně i se znalostí a pečlivostí, která je s povoláním nebo se stavem substituta spojena.*⁶⁵ Z tohoto vyplývá, že zastoupený odpovídá za řádný výběr osoby dalšího zástupce, čímž je tak zdůrazněn princip ochrany práv zastoupeného. Pro substitučního zástupce tedy obdobně platí ustanovení o zástupci, aniž by to zákon musel výslovně zdůrazňovat.⁶⁶

Substitut dalšího substituta pověřit nemůže. Mohl by však, pokud by tato možnost byla se zastoupeným ujednána, popřípadě by vyplývala ze zvláštního zákona (např. zákona o advokacii).⁶⁷ Zvolil-li by si zástupce substituta, který je advokátem, mohl by si pak tento advokát zvolit dalšího zástupce/substituta i přes to, že je sám substitutem.⁶⁸

Zákon dále umožňuje, aby zastoupený pro tutéž záležitost mohl mít více zástupců, přičemž má se za to, že každý z nich může jednat samostatně.⁶⁹ Jestliže by však rozsah zmocnění měl být pro každého ze zástupců jiný, je potřeba při sjednání takového společného zastoupení třeba zřetelně vymezit okruh těch záležitostí, na které se společné jednání vztahuje.⁷⁰

Například rodiče po předchozí vzájemné dohodě zastupují dítě společně. Avšak každý z nich je oprávněn k právnímu jednání jménem dítěte vůči třetím osobám samostatně, pokud třetí osoba nemá pochybnosti, že právní jednání jednoho z nich vyjadřuje vůli i druhého. Jestliže by se rodiče nedohodli, který z nich bude dítě v dané konkrétní věci zastupovat, který bude za dítě právně jednat a jakým způsobem, rozhodne na návrh jednoho z rodičů nebo obou soud. Pokud by právnická osoba měla kolektivní statutární orgán, působnost by náležela více osobám, a pokud by zakladatelské právní jednání neurčilo jinak, zastupoval by právnickou osobu každý člen tohoto orgánu samostatně. Vyžadovalo-li by zakladatelské právní jednání, aby členové statutárního orgánu jednali společně,

⁶⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1047 s.

⁶⁶ KORBEL, F. Smluvní zastoupení v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5. ISSN 1210-6348. 48-49 s.

⁶⁷ § 26 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii.

⁶⁸ MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 57-58 s.

⁶⁹ § 439 zákona č. 89/2011 Sb., občanský zákoník - Toto ustanovení je formulováno jako vyvratitelná domněnka.

⁷⁰ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 462 s.

mohl by takovýto jeho člen samostatně zastoupit právnickou osobu jen toliko na základě zvláštní plné moci.⁷¹

Jestliže mají zástupci jednat společně, k zamýšleným následkům dojde až jednáním posledního z nich. Co je považováno za společné jednání? Myšleny nejsou pouze současné obsahově shodné projevy vůle všech zástupců (projevy vůle nemusí nastat v jediný okamžik), ale také dodatečné udělení souhlasu zástupce s jednáním jiného. Ustanovení § 439 má dispoziční charakter.⁷²

Stejně jak zastoupený může mít více zástupců, tak i několik zastoupených může mít jednoho společného zástupce. Buď může být zmocněn společně či jednotlivě. V obou těchto případech může být toto zastoupení individuálně odvoláno, pokud nebylo sjednáno něco jiného.⁷³

1.3.2.2 Překročení zástupčího oprávnění

„Zástupčí oprávnění je samostatným právním základem zastoupení.“⁷⁴
Nepatří však do subjektivních práv ani osobních vlastností člověka.⁷⁵

Zástupčí oprávnění znamená oprávnění jednat jménem zastoupeného s právními účinky pro něj. Ale ani toto není přesně řečeno. Nejde zde primárně o právo či povinnost jednat jménem zastoupeného, ale jde o právní možnost, kterou má zástupce k jednání s účinky pro zastoupeného. Rozsah zástupčího oprávnění, který je vymezen zejména dohodou o zastoupení, případě plnou mocí ve smyslu osvědčení o zástupčím oprávnění nebo jiným vyjádřením vůči třetím osobám či dokonce vnitřními pokyny, které jsou třetí osobě známy, zde kvantitativně i kvalitativně vymezují hranice právního jednání, mezi kterými se zástupce pohybuje.⁷⁶ A právě překročení těchto hranic či dokonce jednání bez zástupčího oprávnění nám upravuje § 440 občanského zákoníku, který říká: *„Překročí-li zástupce zástupčí oprávnění, zavazuje právní jednání zastoupeného, pokud překročení schválí bez zbytečného odkladu. To platí i v případě, kdy*

⁷¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1048 s.

⁷² PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 463 s.

⁷³ MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 61 s.

⁷⁴ TICHÝ, L. Základní otázky smluvního zastoupení a návrh občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5. ISSN 1210-6348. 37 s.

⁷⁵ Tamtéž 37 s.

⁷⁶ Tamtéž 48 s.

za jiného právně jedná osoba, která k tomu není oprávněna (nepravý zástupce). Není-li právní jednání bez zbytečného odkladu schváleno, je osoba, která právně jednala za jiného, zavázána sama. Osoba, se kterou bylo jednáno a která byla v dobré víře, může na jednajícím požadovat, aby splnil, co bylo ujednáno, anebo aby nahradil škodu.“ Toto ustanovení dále doplňuje § 444 občanského zákoníku: „Kdo vlastní vinou vyvolá u třetí osoby domněnku, že zmocnil někoho jiného k právnímu jednání, nemůže se dovolat nedostatku zmocnění, byla-li třetí osoba v dobré víře a mohla-li rozumně předpokládat, že zmocnění bylo uděleno.“

Tzv. lhůta bez zbytečného odkladu je lhůtou objektivní a počíná běžet od okamžiku uskutečnění právního jednání zástupce v případě zákonného zastoupení či opatrovnictví. U smluvního zastoupení platí opak. Pokud zastoupený bez zbytečného odkladu poté, co se dozví o překročení zástupčího oprávnění, nesdělí osobě, vůči které zástupce jednal, že toto právní jednání neschvaluje, platí, že takové jednání schválil. Toto dodatečné schválení či nevyvratitelná právní domněnka dodatečného schválení působí *ex tunc*, zhojuje nedostatek zastoupení od počátku (toto se neuplatní v případě absolutně neplatného právního úkonu, neboť takovéto právní jednání nemůže být vůbec konvalidováno).⁷⁷ Pokud by nedošlo ke zhojení nedostatku zastoupení, má třetí osoba, která byla v dobré víře na výběr ze dvou nároků vůči nepravému zástupci. Zprvée splnění závazku, který byl mezi třetí osobou a nepravým zástupcem dohodnut nebo zadruhé uplatnit právo na náhradu škody. Volbu jednoho z těchto dvou nároků musí třetí osoba provést do tří let ode dne uplatnění práva u nepravého zástupce. Tato lhůta je obecnou promlčecí lhůtou dle § 629 odst. 1 občanského zákoníku, jedná se totiž svou podstatou o majetkové právo.⁷⁸

1.3.3 Dobrá víra zástupce a zastoupeného

Dobrá víra je vnitřní přesvědčení konkrétní osoby, že právní jednání, které činí, je dovolené. Dobrou víru jako psychický stav dle rozhodnutí Nejvyššího soudu v Brně nelze přímo dokázat, ale lze na ni usuzovat z okolností, jak

⁷⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 26 Cdo 3479/2007

⁷⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1050 s.

se projevuje.⁷⁹ Např. právnická osoba jedná v dobré víře, pokud v dobré víře je její statutární orgán (člen jejího statutárního orgánu).⁸⁰

Zástupce se zastoupeným se ohledně dobré víry posuzují jako jeden funkční celek za předpokladu, že v tomto celku zástupce jedná v dobré víře a současně zastoupený nebyl ve zlé víře.⁸¹ I když právní následky jednání nastávají u zastoupeného, je zde pro posuzování subjektivní stránky právního jednání rozhodující osoba jednajícího, tj. zástupce. Avšak stejně jako tomu bylo v předešlé právní úpravě, ani v té dnešní není připuštěno, aby zastoupený svou zlou víru nahradil dobrou víru zástupce. Proto se zastoupený nemůže *a priori* dovolat dobré víry zástupce, pokud on sám je ve zlé víře.⁸² Jinak řečeno, zná-li zastoupený skutečnosti, které vylučují dobrou víru, je naprosto bez významu, zda zástupce v dobré víře je.⁸³

Zákon předpokládá, že se během zastoupení zástupce se zastoupeným navzájem informují o významných skutečnostech, proto zde stanovil tuto nevyvratitelnou domněnku, že absence dobré víry zástupce způsobuje absenci dobré víry i na straně zastoupeného. V § 7 občanský zákoník dobrou víru jednajícího předpokládá: „*Má se za to, že ten, kdo jednal určitým způsobem, jednal poctivě a v dobré víře.*“ Ale z § 436 odst. 2 občanského zákoníku vyplývá, že dobrou víru lze přepokládat jen, pokud by si zástupce nebo zastoupený skutečnosti, které mají za následek ztrátu jejich dobré víry, nemohli uvědomit ani při vynaložení běžné péče a opatrnosti s ohledem na danou situaci. Absence dobré víry může způsobit tzv. relativní neplatnost právního jednání zástupce. Této neplatnosti se tedy musí třetí osoba, které se neplatné právní jednání týká, dovolat u soudu, pouze ve výjimečných případech soud přihlíží k této neplatnosti z úřední povinnosti.⁸⁴

⁷⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 22 Cdo 714/2001

⁸⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1040 s.

⁸¹ HURDÍK, Jan et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva.* 2. vyd. Plzeň, 2014. ISBN 978-80-7380-495-4. 152 s.

⁸² MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 50 s.

⁸³ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 457 s.

⁸⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1040 s.

1.3.4 Rozpor zájmů zástupce a zastoupeného

„Zastoupit jiného nemůže ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného, ledaže při smluvním zastoupení zastoupený o takovém rozporu věděl nebo musel vědět.“⁸⁵

O rozporu lze hovořit, pokud má zástupce od zastoupeného odlišný zájem na vyřešení určité záležitosti. Jinými slovy, když zde máme střet osobního zájmu zástupce s nejlepším zájmem zastoupeného. Když zástupce, i třeba jen zčásti, upřednostní osobní zájem svůj nebo někoho jiného na úkor zájmu zastoupeného.⁸⁶

Dle rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 679/2009 nestačí pouhá možnost, že rozpor v zájmech může nastat, ale rozpor musí pro konkrétní zástupčí vztah mezi zástupcem a zastoupeným skutečně, reálně existovat. Toto pravidlo však platí pouze pro zastoupení smluvní. V případě zastoupení zákonného a opatrovnickví zde postačí být i jen rozpor hrozící (potencionální).⁸⁷

V případě smluvního zastoupení (nikoliv zákonného či opatrovnickví) je existence rozporu mezi zástupcem a zastoupeným zhojena za předpokladu, že zastoupený o takovém rozporu věděl nebo musel vědět, a to obecně při sjednání zastoupení.⁸⁸ Princip převahy vůle zastoupeného tedy převážil nad potřebou jeho ochrany v případě, že si je střetu svých zájmů se zájmy zástupce vědom.⁸⁹ Na druhé straně vědomost či nevědomost hrozícího nebo nastalého rozporu zájmů je bez významu u zákonného zastoupení či opatrovnickví a nemůže tak zhojit neplatnost právního jednání zástupce.⁹⁰ Stejně tak v případech, kdy ke střetu zájmu dojde až během smluvního zastoupení a zastoupený tento konflikt při vzniku zastoupení neměl důvod vůbec předpokládat.⁹¹

„Jednal-li zástupce, jehož zájem je v rozporu se zájmem zastoupeného, s třetí osobou a věděla-li tato osoba o této okolnosti nebo musela-li o ní vědět, může se toho zastoupený dovolat. Má se za to, že tu je rozpor v zájmech zástupce

⁸⁵ § 437 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník.

⁸⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 458 s.

⁸⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 21 Cdo 890/2003 a sp. zn. 25 Cdo 3785/2013.

⁸⁸ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 459 s.

⁸⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1043 s.

⁹⁰ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 459 s.

⁹¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1043 s.

a zastoupeného, pokud zástupce jedná i za tuto třetí osobu nebo pokud jedná ve vlastní záležitosti.⁹²

Právní úprava občanského zákoníku nám říká, že kolize zájmů mezi zástupcem a zastoupeným má pro třetí osobu následky, jen pokud věděla nebo musela vědět o tomto zájmovém konfliktu. Jen v tomto případě má zastoupený právo na námitku neplatnosti. Pokud by však zastoupený, tak třetí osoba byli v dobré víře ohledně neexistence rozporu, nese riziko nepříznivých následků zastoupený.⁹³

Občanský zákoník výslovně nestanoví, jaké konkrétní právní následky má takovéto jednání zástupce, který jednal v rozporu se zájmy zastoupeného, pouze konstatuje, za jakých podmínek se lze vůči osobě, se kterou bylo jednáno, neplatnosti takového jednání dovolat.⁹⁴ V případě smluvního zastoupení se jedná s ohledem na § 437 odst. 2 občanského zákoníku („*může se toho zastoupený dovolat*“) o neplatnost relativní a naopak v rámci zákonného zastoupení či opatrovnictví je třeba dospět k závěru, že se bude jednat o zdánlivé právní jednání (nicotné). § 460 občanského zákoníku totiž stanoví, že: „*Dojde-li ke střetu zájmu zákonného zástupce nebo opatrovníka se zájmem zastoupeného či ke střetnutí zájmů těch, kteří jsou zastoupeni tímž zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, anebo hrozí-li takový střet, jmenuje soud zastoupenému kolizního opatrovníka.*“ Jen tento kolizní opatrovník pak může předmětné právní jednání učinit a ochránit tak tím zájem nesvéprávného nebo opatrovance.⁹⁵ Dle jiného názoru se v případě zákonného zastoupení a opatrovnictví k neplatnosti přihlíží z úřední povinnosti, půjde tedy o neplatnost absolutní.⁹⁶

Rozpor mezi zástupcem a zastoupeným se dle občanského zákoníku také předpokládá vždy (platí vyvratitelná domněnka), když zástupce zastupuje toho, s kým jedná (třetí osobu), a také, jedná-li ve vlastní záležitosti.⁹⁷ Zástupce jedná za obě strany (tzv. „*dvojitý zástupce*“). Domněnka ale neplatí v situaci, kdy zástupce druhou stranu také zastupuje, ale v jiné záležitosti, rozpor zde tedy musí

⁹² § 437 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník.

⁹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 33 Cdo 4445/2010.

⁹⁴ MELZER, F., TĚGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 55 s.

⁹⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1043 s.

⁹⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 459 s.

⁹⁷ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: obecná část. 2., aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. 321 s.

být prokázán. O rozpor v zájmu mezi zastoupeným a zástupcem také nemusí hned jít, když zástupce má totožný zájem na výsledku jako zastoupený. Rozpor mezi nimi nastává v okamžiku, kdy by zástupce měl vlastní zájem na výsledku právního jednání, který by byl odlišný od zájmu zastoupeného. Vyvratitelná domněnka je chápána tak, že je nutno prokázat, že zájem zástupce nebyl odlišný, ale že byl totožný. Na druhou stranu je tato domněnka vyvratitelná jen obtížně, když si uvědomíme, že zástupce reprezentuje zájmy obou stran, které jsou zpravidla protichůdné. Aby se mohlo jednat o tzv. dvojitého zástupce, nutno ještě připomenout, že musí splňovat pojmové znaky právního jednání, vůle musí být objektivně projevena (pouhá vnitřní shoda navenek neprojevena, nevyvolá následky právního jednání).⁹⁸

Pokud zástupce poruší svoje povinnosti, vznikne zastoupenému vůči němu právo na náhradu škody, a to i v případě, že se vůči třetí osobě nebude možné domoci neplatnosti učiněného právního jednání.⁹⁹

⁹⁸ MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 54 s.

⁹⁹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 459 s.

2. Smluvní zastoupení

U smluvního zastoupení již dále nepoužíváme označení zastoupený – zástupce, nýbrž **zmocnitel** – **zmocněnec** a v případě prokury **zmocnitel** (kterým může být pouze podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku) – **prokurista**. Občanský zákoník teoreticky smluvní zastoupení v hlavě třetí, díle druhém dělí na smluvní zastoupení obecně a na prokuru jako zvláštní druh plné moci. Smluvní zastoupení se označuje též jako **zmocnění**.

Institut smluvního zastoupení se převážně využívá v situacích, kdy zmocnitel jako osoba do té míry svéprávná by sama jednat mohla, ale nechce (např. pokud je v záležitosti více citově zainteresovaná) nebo by sama jednat mohla, ale z důvodu nedostatku odborných znalostí dané oblasti nechce, nebo se může pohybovat na odlišném místě od místa, kde má být právně jednáno, anebo jde o podnikatele, který je zapsán v obchodním rejstříku, provozujícího obchodní závod.¹⁰⁰

2.1 Vznik smluvního zastoupení

Předchozí občanský zákoník nesprávně smluvní zastoupení označoval jako zastoupení na základě plné moci. Ale právním důvodem vzniku smluvního zastoupení je zde smlouva nebo dohoda o zastoupení, nikoliv plná moc.¹⁰¹ Plná moc je pouze důsledkem zastoupení, ne jeho základem.¹⁰²

Rozdíl mezi dohodou o zastoupení (dříve nesprávně označovanou jako dohoda o plné moci) a plnou mocí pěkně popsal Nejvyšší soud ve svém rozsudku: *„Při zastoupení na základě plné moci je třeba rozlišovat mezi dohodou o plné moci a mezi samotnou plnou mocí. Dohoda o plné moci (zastoupení či zmocnění) je smlouva mezi zmocnitelem a zmocněncem, kterou se zmocněnec zavazuje zastupovat zmocnitele v dohodnutém rozsahu, popřípadě za dohodnutých podmínek; uzavřením této dohody vzniká právní vztah zastoupení mezi zmocnitelem a zmocněncem. Plná moc je jednostranný právní úkon zmocnitele,*

¹⁰⁰ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: obecná část.* 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. 322 s.

¹⁰¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁰² KORBEL, F. Smluvní zastoupení v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5. ISSN 1210-6348. 47 s.

určený (adresovaný) třetí osobě (třetím osobám), v němž zmocnitel prohlašuje, že si zvolil zmocněnce, aby ho zastupoval v rozsahu uvedeném v této plné moci; plná moc z hlediska obsahu právního úkonu představuje osvědčení (průkaz) o zastoupení, vzniklém na základě dohody o plné moci (zastoupení či zmocnění). Udělení plné moci není samo o sobě smlouvou, ale je jednostranným právním úkonem.¹⁰³

Smluvní zastoupení tedy vzniká na základě dohody o zastoupení (dvoustranného, případně vícestranného právního jednání zmocnitele a zmocněnce), jež může mít v praxi podobu např. příkazní nebo mandátní smlouvy,¹⁰⁴ popřípadě kdyby dohoda nenaplnovala pomové znaky uvedených smluvních typů, je takovou dohodou nutné posoudit jako smlouvu inominátní.¹⁰⁵ Na druhé straně plná moc (jednostranné právní jednání zmocnitele) potvrzuje, prokazuje, osvědčuje existenci a rozsah zastoupení pro účely jednání zmocněnce se třetími osobami.¹⁰⁶

2.1.1 Plná moc

Jak vyplývá již z výše uvedeného, plná moc je základem a zároveň průkazem zástupčího oprávnění. Vztahuje se na právní jednání zmocněnce vůči třetím osobám. Obsahem jsou záležitosti, které je zmocněnec oprávněn učinit ve vztahu k třetím osobám s účinky pro zastoupeného. Jedná se o abstraktní právní jednání, přičemž abstraktnost zde spočívá v tom, že jak účinnost plné moci, tak zástupčí oprávnění jsou nezávislé na existenci vnitřního vztahu mezi zmocněncem a zmocnitelem.¹⁰⁷

Plná moc je plně důkazem autonomie vůle stran. Limitována je pouze kogentními předpisy. Udělení plné moci nezabavuje zmocnitele způsobilosti jednat, a to ani v rámci jejího rozsahu. Vytěsňující plná moc by byla zřejmě neúčinná a nepřipustná.¹⁰⁸

¹⁰³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 21 Cdo 5429/2007

¹⁰⁴ FIALA, J., KINDL, M. aj. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-228-8. 153 s.

¹⁰⁵ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I, Obecná část (§ 1-654) : komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. 1665 s.

¹⁰⁶ FIALA, J., KINDL, M. aj. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-228-8. 153 s.

¹⁰⁷ TICHÝ, L. Základní otázky smluvního zastoupení a návrh občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5. ISSN 1210-6348. 42 s.

¹⁰⁸ Tamtéž 42 s.

2.1.1.1 Náležitosti plné moci

Plná moc musí obsahovat identifikaci zmocnitele a zmocněnce (u fyzické osoby to bude jméno, příjmení, adresa a datum narození, u právnické osoby název, sídlo, identifikační číslo a identifikaci toho, kdo právnickou osobu zastupuje). Dále je nutné, aby byla plná moc datována¹⁰⁹ a podepsána. Jelikož se jedná o jednostranné právní jednání zmocnitele, nevyžaduje se její přijetí zmocněncem (podpis zmocněnce),¹¹⁰ i když ho lze jen doporučit a v dostupných vzorech je to takto i uváděno.¹¹¹ Je-li na plné moci podepsán i zmocněnec, dalo by se takové písemné vyjádření považovat za jakési stvrzení smlouvy o zastoupení.¹¹² V dřívější praxi často docházelo k situacím, kdy zejména soudy na podpisu zmocněnce trvaly. Často odmítaly podání s odkazem na výše uvedené. Až s novou právní úpravou občanského zákoníku došlo k vyjasnění této problematiky, kdy se dnes s tímto přístupem setkáváme už jen zřídka.¹¹³

Další náležitostí je rozsah zástupčího oprávnění (okruh záležitostí, v nichž je zmocněnec oprávněn jednat za zmocnitele jeho jménem). Oprávnění se nemusí týkat pouze jedné záležitosti, ale i více záležitostí stejného či různého druhu nebo všech majetkových záležitostí zmocnitele, pokud zákon nestanoví něco jiného.¹¹⁴ Oprávnění může být časově i teritoriálně omezeno.¹¹⁵

Plná moc je vždy platná, pokud je vyjádřena srozumitelně a určitě a vyplývá-li z ní jednoznačně vůle zmocnitele nechat se zastoupit zmocněncem. Zmocněncem může být jak fyzická, tak právnická osoba. V případě zastoupení právnickou osobu jedná za zmocnitele statutární orgán právnické osoby nebo jiná

¹⁰⁹ Datum bývá zpravidla shodný se dnem uzavření smlouvy o zastoupení

¹¹⁰ tzn., že není potřeba akceptační doložka

¹¹¹ SVEJKOVSKÝ, J., KABELKOVÁ, E. a VYCHOPENĚ, M. *Vzory smluv, petitů a zakládacích listin dle nového občanského zákoníku*. 2., upravené a rozšířené vydání. V Praze: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-648-7. 114-115 s.

¹¹² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: obecná část*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. 324 s.

¹¹³ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I, Obecná část (§ 1-654) : komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. 1663-1668 s.

¹¹⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: obecná část*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. 323 s.

¹¹⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek 1*. Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1055 s.

osoba, kterou tento orgán určil (např. zaměstnanec právnické osoby), není zde potřeba další substituční plná moc na rozdíl od předchozí právní úpravy.¹¹⁶

2.1.1.2 Forma plné moci

Druhý odstavec § 441 občanského zákoníku upravuje naprosto zásadní otázku, a to požadavek na formu plné moci, když říká, že: „(...) *Netýká-li se zastoupení jen určitého právního jednání, udělí se plná moc v písemné formě. Vyžaduje-li se pro právní jednání zvláštní forma,¹¹⁷ udělí se v téže formě i plná moc. Vyžaduje-li se pro právní jednání forma veřejné listiny, postačí, bude-li plná moc k tomuto právnímu jednání udělena v písemné formě s úředním ověřeným podpisem.*“ Nutno podotknout, že tato problematika byla i před účinností nového občanského zákoníku dosti diskutovaná.

Plnou moc lze udělit ústně, písemně, popřípadě i jinou formou (veřejnou listinou), výslovně či jiným způsobem, není-li pochyb o tom, co jednající osoba chtěla projevit (konkludentně). Ústní plná moc se uděluje jen jako zvláštní plná moc, a to k právnímu jednání, kde se nevyžaduje písemná forma. Vystavuje se tak, že zmocnitel třetí osobě, se kterou má zmocněnec jednat, udělení zmocnění oznámí. Pokud by tato třetí osoba nevěděla o tomto zmocnění, neboť by projev vůle byl adresován pouze zmocněnci, jednalo by se o zastoupení nepřímé. Písemná plná moc se vystavuje tam, kde je k právnímu jednání potřeba. Obecná a zvláštní plná moc k určitému druhu jednání se vystavuje vždy písemně. Požadavek písemné formy může vyplývat jak ze zákona, tak z rozhodnutí soudu. Obecně se požaduje, aby plná moc měla stejnou formu jako právní jednání, ke kterému dochází. Proto se k právnímu jednání, které se osvědčuje veřejnou listinou, vyžaduje, aby i plná moc k takovému právnímu jednání byla osvědčena veřejnou listinou.¹¹⁸

¹¹⁶ KORBEL, F. Smluvní zastoupení v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5. ISSN 1210-6348. 47 s.

¹¹⁷ Např. notářský zápis

¹¹⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1056 s.

2.1.1.3 Plná moc obecná a zvláštní, jednotlivá a souhrnná plná moc

Podle rozsahu zástupčího oprávnění rozlišujeme plnou moc zvláštní (speciální) a plnou moc obecnou (generální). U zvláštní plné moci pak ještě dále rozlišujeme dva druhy, a to plnou moc znějící na určitý druh právního jednání např. procesní plnou moc sloužící k zastupování v řízení, nebo plnou moc k jednotlivému právnímu jednání např. prodej nemovitosti. Plus může zákon ve výjimečných případech předepisovat zvláštní plnou moc.¹¹⁹ Obecným pravidlem k odlišení těchto dvou druhů plné moci je, že generální plná moc opravňuje zmocněnce ke všem dotčeným záležitostem, na druhé straně speciální plná moc se týká pouze jediné záležitosti.¹²⁰

Jednotlivá plná moc znamená, že za zmocnitele právně jedná jeden jediný zmocněnec (jediný zástupce), ale nic nebrání tomu, aby plná moc byla udělena více osobám, zde hovoříme o plné moci souhrnné, přičemž platí, že tyto osoby mohou zpravidla jednat pouze společně.¹²¹

2.1.1.4 Odvolatelnost a neodvolatelnost zmocnění

„Zmocnitel se nemůže vzdát práva odvolat zmocnění, ujednají-li si však strany pro jeho odvolání určité důvody, nelze zmocnění odvolat z jiného důvodu. To neplatí, má-li zmocnitel pro odvolání zmocnění zvlášť závažný důvod.“¹²²

Smluvní zastoupení je obecně koncipováno jako zastoupení, které je odvolatelné. Z věty první § 442 občanského zákoníku vyplývá, že zmocnitel může kdykoliv zmocnění odvolat, pokud si se zmocněncem nesjednali pro možnost odvolání konkrétní důvody. Tato formulace vlastně konstruuje neodvolatelnost zmocnění při nastoupení některého ze sjednaných důvodů. Ale ani toto neplatí bez výjimky. Neboť zmocnitel může i takovéto zmocnění odvolat, a to v případě, že k tomu má zvlášť závažný důvod.¹²³

¹¹⁹ Tamtéž 1055 s.

¹²⁰ TICHÝ, L. Základní otázky smluvního zastoupení a návrh občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5. ISSN 1210-6348. 43 s.

¹²¹ Tamtéž 43 s.

¹²² § 442 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹²³ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I, Obecná část (§ 1-654) : komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. 1669 s.

Pojem zvlášť závažný důvod je jedním z příkladů neurčitého právního pojmu, proto se situace bude vždy posuzovat *ad hoc*, dle okolností každého případu. Je tedy zřejmé, že zde bude mít hlavní a poslední slovo judikatura.¹²⁴ O zvlášť závažný důvod pro odvolání zmocnění půjde, např. dojde-li k podstatné změně okolností a na zmocněnci nebude možné rozumně požadovat, aby zmocnění bylo ponecháno v platnosti nebo když zmocněnec nebude postupovat poctivě a pečlivě dle svých schopností, v souladu se zájmy a pokyny zmocnitele.¹²⁵

V případě, kdyby zmocnění bylo odvoláno a nebyl by zde dán některý ze sjednaných důvodů, bude toto odvolání hodnoceno jako relativně neplatné právní jednání, tudíž účinky takového právního jednání by byly zachovány do doby, než by se zmocněnec nebo třetí osoba takové neplatnosti dovolali. Z důvodu zvlášť závažného lze zmocnění odvolat vždy.¹²⁶

2.2 Vnitřní a vnější vztah smluvního zastoupení

U smluvního zastoupení je potřeba od sebe odlišit vnitřní vztah mezi zmocněncem a zmocnitelem a vztah vnější mezi oběma smluvními stranami k třetím osobám. Obě tyto skupiny vykazují určitá specifika.¹²⁷ „*Zástupčí pověření (oprávnění) je oprávnění zmocněnce (zástupce) vůči třetím osobám v právním styku adresovat právní jednání s právními účinky pro zmocnitele (zastoupeného). Zástupčí oprávnění není omezeno obecnou povinností zmocněnce. Takové omezení zástupčí moci by ohrožovalo právní jistotu, (...). Proto je třeba zástupčí oprávnění ve vztahu ke třetím osobám oddělovat od povinností zmocněnce v jeho vnitřním poměru ke zmocnitelovi. Proto je zástupčí oprávnění ve vnějším právním poměru, tj. ve vztahu ke třetím osobám, kterým je právní jednání zmocněnce určeno, separováno a je relativně na vnitřním vztahu, tj. právním poměru zmocněnce ke zmocniteli, i když vnitřní vztah je pro výkon zástupčího oprávnění nepochybně určující.*“¹²⁸

¹²⁴ Tamtéž 1669 s.

¹²⁵ ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1061 s.

¹²⁶ Tamtéž 1060 s.

¹²⁷ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. I, Obecná část (§ 1-654) : komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. 1663-1668 s.

¹²⁸ TICHÝ, L. Základní otázky smluvního zastoupení a návrh občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5. ISSN 1210-6348. 38 s.

2.3 Zdánlivé zmocnění

O zdánlivém zmocnění nebo také o domněnce zastoupení u třetích osob se hovoří v § 444 odst. 1 občanského zákoníku. „*Kdo vlastní vinou vyvolá u třetí osoby domněnku, že zmocnil někoho jiného k právnímu jednání, nemůže se dovolat nedostatku zmocnění, byla-li třetí osoba v dobré víře a mohla-li rozumně předpokládat, že zmocnění bylo uděleno.*“¹²⁹

Smyslem tohoto ustanovení je ochrana dobré víry třetích osob při smluvním zastoupení, kdy zmocnitel u třetí osoby vyvolá dojem, že jiného zmocnil k právnímu jednání, ačkoliv se tak vůbec nestalo. Toto dopadá na případy, kdy zmocnění úplně absentuje nebo zmocnění sice existuje, ale v odlišném rozsahu nebo dokonce k jinému právnímu jednání.¹³⁰

V tomto případě zde musí být kumulativně splněno několik podmínek, a to jak na straně zmocnitele, tak na straně třetí osoby. Zmocnitel musí vlastní vinou vyvolat u třetí osoby dojem, že zmocnění bylo opravdu uděleno a třetí osoba musí za prvé být v dobré víře, že zmocněnec vystupuje jménem zmocnitele, za druhé může rozumně předpokládat, že zmocnění uděleno bylo.¹³¹

Domněnku zastoupení lze vyvolat výslovně, udělením písemné nebo ústní plné moci, popřípadě i konkludentně. Může vzniknout i nedorozuměním, pokud by byla vyvolána aktivním jednáním nepravého zmocnitele.¹³²

„*Dal-li zmocnitel jiné osobě najevo, že zmocněnce zmocnil k určitým právním jednáním, může se vůči ní dovolat, že zmocnění později zaniklo, jen pokud jí to před zmocněncovým jednáním oznámil, nebo pokud tato osoba při zmocněncově jednání o zániku věděla.*“¹³³

Druhý odstavec § 444 občanského zákoníku je také projevem ochrany třetí osoby, ale oproti odst. 1 (kdy zmocnění vůbec nevznikne) zde zmocnění vznikne, reálně existuje, ale následně zaniká. Zde je nutné, aby zánik zmocnění zmocnitel oznámil třetí osobě ještě před tím, než zmocněnec začne jednat. Pokud by tak neudělal, není pak možné dovolat se nedostatku zmocnění a jednání učiněné

¹²⁹ § 444 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹³⁰ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 472 s.

¹³¹ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I, Obecná část (§ 1-654) : komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. 1671 s.

¹³² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1064 s.

¹³³ § 444 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zmocněnce bude zmocnitele zavazovat. Opět zde však existuje výjimka, a to v případě, že se třetí osoba o zániku dozvěděla jinak než od zmocněnce a byla jí tato informace v době právního jednání známa. Zmocnitel by se tedy nedostatku zmocnění mohl dovolat.¹³⁴

2.4 Překročení a porušení zástupčího oprávnění

Občanský zákoník překročení a porušení¹³⁵ zástupčího oprávnění upravuje ve dvou samostatných ustanoveních (v § 446 a 447).

Při překročení (excesu) zástupčího oprávnění ze strany zmocněnce u smluvního zastoupení platí, že nesouhlasí-li zmocnitel s takovýmto jednáním, musí nesouhlas aktivně projevit a oznámit osobě, se kterou zmocněnec jednal bez zbytečného odkladu poté, co se o takovém jednání dozvěděl. Pokud by se tak nestalo, platí nevyvratitelná domněnka, že zmocnitel takovéto překročení schválil a je právním jednáním vázán. Zmocnitel vázán není, pokud třetí osoba o excesu prokazatelně věděla nebo měla či mohla z okolností bez pochyb poznat, že zástupčí oprávnění je zjevně překračováno.¹³⁶ Ustanovení týkající se excesu zástupčího oprávnění je *lex specialit* vůči ustanovení § 440 občanského zákoníku, které je *lex generalis*. Obecná právní úprava zastoupení obsažená v § 440 odst. 2 se pro smluvní zastoupení taktéž použije.¹³⁷

V případě sporu důkazní břemeno, že zástupčí oprávnění bylo překročeno, nese zmocnitel. Třetí osoba, která jednala v dobré víře, může následně po zmocněnci požadovat, aby splnil závazek sám nebo nahradil škodu, kterou jí způsobil.¹³⁸

O porušení zástupčího oprávnění půjde, jsou-li pokyny zmocnitele, které jsou obsaženy v plné moci zmocněncem, překročeny a zároveň musí být splněno, že tyto pokyny byly třetí osobě, s kterou zmocněnec jednal, známy. Zákon zde nestanovuje žádné důsledky porušení, proto je význam tohoto ustanovení více než

¹³⁴ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I, Obecná část (§ 1-654) : komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. 1671 s.

¹³⁵ Tento institut je v občanském zákoníku novinkou, ani předchozí právní úprava ho neznala.

¹³⁶ KORBEL, F. Smluvní zastoupení v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5. ISSN 1210-6348. 49 s.

¹³⁷ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: obecná část*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. 325 s.

¹³⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1068-1069 s.

pochybný. Pokud by však byl přijat výklad, že překročení a porušení zástupčího oprávnění lze chápat jako jedno a to samé, bylo by toto ustanovení jen pouhou definicí očividného.¹³⁹

2.5 Zánik smluvního zastoupení

Důvody zániku zastoupení jsou obsaženy v § 448 občanského zákoníku. Jedná se se o výčet demonstrativní, neboť další důvody lze nalézt i v jiných právních předpisech. Nynější právní úprava na rozdíl od té předchozí již správně hovoří o zániku zastoupení, nikoliv o zániku plné moci.¹⁴⁰

Smluvní zastoupení může tedy zaniknout z těchto důvodů:

- vykonáním právního jednání, na které bylo zastoupení omezeno,
- odvoláním zmocnění zmocnitelem,
- vypovězením zmocnění zmocněncem,
- smrtí nebo zánikem zmocněnce,
- smrtí nebo zánikem zmocnitele,
- z dalších důvodů.

2.5.1 Vykonání právního jednání

Zmocnění může být uděleno k vykonání individuálního právního jednání (např. k uzavření kupní smlouvy) nebo k vykonání určitého okruhu právních jednání (např. k zastupování v řízení). Zmocnění pak zaniká provedením takového individuálního právního jednání či okruhu právních jednání.¹⁴¹

2.5.2 Odvolání zmocnění zmocnitelem

Tímto tématem jsem se již zabývala v podkapitole 3.1.1.4 této diplomové práce, proto pouze shrnu, že obecně platí, že zmocnitel může zmocnění dle libosti odvolat kdykoliv. Toto právo je v zásadě neomezené. Ovšem také platí, že jsou-li dohodnuty konkrétní důvody odvolání mezi zmocnitelem a zmocněncem, nelze

¹³⁹ Tamtéž 1070 s.

¹⁴⁰ Tamtéž 1071 s.

¹⁴¹ Tamtéž 1071-1072 s.

zmocnění odvolat pro jiný než takto dohodnutý důvod. Odvolání zmocnění učiněné bez takového důvodu by bylo pak relativně neplatným právním jednáním. Zmocnění lze odvolat vždy při existenci zvlášť závažného důvodu.

Účinky odvolání nastávají od okamžiku, kdy se o něm dozví zmocněnec nebo třetí osoby. Do té doby právní jednání činěné zmocněncem má pro zmocnitele i třetí osoby právní účinky, jako by odvoláno nebylo.¹⁴² Tohoto se však nemůže dovolat strana, která o odvolání zmocnění věděla, nebo měla a mohla vědět.¹⁴³ Pro odvolání zmocnění zákon nepředepisuje žádnou speciální formu.¹⁴⁴

2.5.3 Vypovězení zmocnění zmocněncem

Zmocněnec může zmocnění vypovědět. Občanský zákoník nestanovuje žádná omezení pro výpověď. Je tedy zřejmé, že vypovědět zmocnění je možné z jakéhokoliv důvodu. Ovšem některá omezení mohou přece jenom vyplývat, a to např. ze smlouvy o zastoupení, popřípadě z jiných ustanovení občanského zákoníku dle zvoleného smluvního typu (např. z příkazní smlouvy). Na rozdíl od odvolání zmocnění zmocnitelem je zde možné vypovězení zmocnění zmocněncem smluvně omezit či jinak modifikovat.¹⁴⁵ Ani zde občanský zákoník nestanovuje pro výpověď zmocnění žádnou speciální formu.¹⁴⁶

Vypoví-li zmocněnec zmocnění, musí učinit ještě vše, co nesnese odkladu,¹⁴⁷ aby zmocnitel nebo jeho právní nástupce neutrpěl újmu. Toto právní jednání má stejné účinky, jako by zmocnění ještě trvalo, neodporuje-li tomu, co zmocnitel nebo jeho právní nástupce nařídil.¹⁴⁸ Odporovalo-li by takové právní jednání tomu, co zmocnitel nebo jeho právní nástupce nařídil, bude z právního jednání zavázán sám zmocnitel.¹⁴⁹ Dále zmocněnec musí po zániku zmocnění vydat vše, co mu bylo zmocnitelem propůjčeno, popřípadě co pro zmocnitele

¹⁴² Tamtéž 1074 s.

¹⁴³ § 448 odst. 2 věta druhá zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁴⁴ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I, Obecná část (§ 1-654) : komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. 1675 s.

¹⁴⁵ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 479 s.

¹⁴⁶ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I, Obecná část (§ 1-654) : komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. 1675 s.

¹⁴⁷ Nejvyšší soud k problematice neodkladného právního jednání – sp. zn. 26 Cdo 868/2001 a sp. zn. 26 Cdo 4306/2011

¹⁴⁸ § 449 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁴⁹ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I, Obecná část (§ 1-654) : komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. 1675 s.

získal, a to bez zbytečného odkladu.¹⁵⁰ Toto pravidlo je formulováno obecně, je tedy zřejmé, že bude analogicky použitelné i v jiných případech zániku zmocnění.¹⁵¹

2.5.4 Smrt nebo zánik zmocněnce

Zmocnění bez dalšího zaniká smrtí zmocněnce jako fyzické osoby, popř. jeho zánikem, jedná-li se o právnickou osobu. Povinnost vydat vše, co zmocněnec pro zmocnitele získal, nebo co mu zmocnitel propůjčil, nepřechází na dědice. Takovou povinnost má každý, kdo má takovou věc u sebe. V případě zániku zmocněnce přechází zmocnění na nástupnickou právnickou osobu. Ustanovení § 448 odst. 1 občanského zákoníku má dispozitivní charakter, tudíž platí, že si pro případ smrti či zánik zmocněnce mohou strany ujednat jinak.¹⁵²

Je-li více zmocněnců, platí, že smrtí nebo zánikem zaniká zástupčí poměr jen ve vztahu k zemřelému či zaniklému, ale ve vztahu k ostatním trvá dál.¹⁵³

2.5.5 Smrt nebo zánik zmocnitele

Zmocnění bez dalšího zaniká rovněž smrtí zmocnitele, popř. jeho zánikem, jedná-li se o právnickou osobu, pokud není ujednáno něco jiného. Stejně jako u předchozího důvodu zániku zmocnění platí, že je-li více zmocnitelů, smrtí nebo zánikem zaniká zástupčí poměr jen ve vztahu k zemřelému či zaniklému, ale ve vztahu k ostatním trvá dál.¹⁵⁴

2.5.6 Další důvody zániku smluvního zastoupení

Jak jsem již zmínila, výčet důvodů zániku zmocnění není taxativní. Zastoupení tudíž může zaniknout i dalšími způsoby v ustanovení § 448

¹⁵⁰ § 449 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁵¹ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I, Obecná část (§ 1-654) : komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. 1675 s.

¹⁵² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1073 s.

¹⁵³ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 480 s.

¹⁵⁴ Tamtéž 480 s.

občanského zákoníku neuvedených. Jedním z takových důvodů je např. uplynutí doby v případě, kdy zmocnění bylo uděleno na dobu určitou. Toto časové omezení musí být uvedeno v plné moci. Dále to může být např. prohlášením konkurzu, kdy zanikají všechny příkazy, pověření i plné moci, vč. prokury dlužníka týkající se majetkové podstaty. Zmocnění zaniká také splnutím osoby zmocnitele a zmocněnce, dohodou mezi nimi nebo splněním rozvazovací podmínky apod.¹⁵⁵

2.6 Prokura

Prokura je zvláštním druhem smluvního zastoupení, označovaná také jako obchodní plná moc. Tento institut má své kořeny v německém právu již od druhé poloviny 19. století. U nás byla poprvé upravena rakouským Všeobecným zákoníkem obchodním z roku 1863. Britské ani francouzské právo prokuru nezná. Právní úpravu prokury najdeme v občanském zákoníku v § 450 – 456, kam byla rekonfigurací českého soukromého práva přesunuta z obchodního zákoníku, kde navazuje jako speciální druh plné moci na obecnou úpravu smluvního zastoupení.¹⁵⁶

2.6.1 Vznik prokury

Prokuru může udělit pouze podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku, tudíž osoby byť podnikající, ale do obchodního rejstříku nezapsané, nemohou institut prokury využít.¹⁵⁷

„Udělením prokury zmocňuje podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku prokuristu k právním jednáním, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu, popřípadě pobočky, a to i k těm, pro která se jinak vyžaduje zvláštní plná moc. Zcizit nebo zatížit nemovitou věc je však prokurista oprávněn, je-li to výslovně uvedeno.“¹⁵⁸

Definičními znaky prokury tedy jsou:

¹⁵⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1073-1074 s.

¹⁵⁶ HURYCHOVÁ, K. Prokura v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 9. ISSN 1210-6348. 35 s.

¹⁵⁷ Tamtéž 35 s.

¹⁵⁸ § 450 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

- je spjata s podnikatelskou činností (uděluje ji pouze podnikatel),
- je zvláštním druhem plné moci.¹⁵⁹

Prokura je právní institut zajišťující právní jistotu v obchodním styku, neboť každý kdo jedná se zástupcem, bere na sebe riziko, že zástupce nemusí být oprávněn k takovému jednání jménem zastoupeného, že nebude jasné, kdo bude nakonec právním jednáním zavázán. Toto riziko prokura svou konstrukcí dosti snižuje, a tím posiluje právní jistotu. Zároveň je třeba myslet na to, že prokurista není podnikatelem, zůstává jeho zástupcem, který se musí pohybovat v mezích zmocnění, které je v případě prokury dosti široké. Udělení prokury se zapisuje do obchodního rejstříku, kde platí principy odstraňující pochybnosti o oprávnění prokuristy.¹⁶⁰

Prokura vzniká již samotným udělením, nikoliv zápisem do obchodního rejstříku, jako tomu bylo v předchozí úpravě obchodního zákoníku. Tudíž zápis prokury do obchodního rejstříku má povahu deklaratorní. Již od udělení prokury je prokurista oprávněn podnikatele zastupovat. Avšak do zápisu prokury do obchodního rejstříku musí oprávnění třetím osobám, se kterými jedná, prokázat, např. předložením dokumentu o udělení prokury. Až zápisem prokury do obchodního rejstříku nastávají účinky principu publicity.¹⁶¹ Dokud nebude udělení prokury v obchodním rejstříku zapsáno, je dobrá víra třetích osob dostatečně chráněna ustanovením § 444 občanského zákoníku.¹⁶²

Prokura může být udělena třemi různými způsoby:

1. udělením plné moci označené výslovně jako prokura,
2. výslovným označením zmocněnce za prokuristu,
3. zmocněním firmy podnikatele podepisovat *per prokura*.¹⁶³

Speciální právní úprava prokury v § 450 – 456 občanského zákoníku neuvádí formu, ve které má být prokura udělena. Použije se tedy obecná úprava plné moci obsažena v § 441 občanského zákoníku, ze které vyplývá, že musí být

¹⁵⁹ ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1080 s.

¹⁶⁰ Tamtéž 1081 s.

¹⁶¹ HURYCHOVÁ, K. Prokura v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 9. ISSN 1210-6348. 35-36 s.

¹⁶² Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁶³ ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1081-1082 s.

udělena písemně, neboť se netýká jen určitého právního jednání. A jelikož je prokura plnou mocí pro všechna jednání, k nimž dochází při provozu obchodního závodu podnikatele, je požadavek písemné formy více než nesporný.¹⁶⁴ Následkem nedodržení písemnosti je neplatnost takového udělení. Dále nesmí být udělena konkludentně.¹⁶⁵

Zvláštní režim udělování prokury probíhá ve společnosti s ručením omezeným. Zákon o obchodních korporacích ve svém ustanovení § 190 odst. 2 písm. e) totiž stanoví, že neurčí-li společenská smlouva jinak, schvaluje udělení prokury valná hromada. Tudíž pokud valná hromada takovýto souhlas nedá, je právní jednání, jímž jednatele společnosti prokuru hodlají udělit, relativně neplatné. V takovém případě by prokurista jednající za společnost před udělením obligatorního souhlasu valné hromady byl k jednání zavázán sám v případě, že by byla namítnuta neplatnost. Dále lze dovodit, že předpokládá-li souhlas valné hromady přímo zákon, budou na třetí osobu kladeny poměrně vysoké nároky, neboť by musela požadovat po osobě, které byla udělena prokura a ještě nebyla zapsána do obchodního rejstříku, aby jí prokázala vyslovení souhlasu valné hromady s udělením prokury. Jinak by tato osoba nemohla jednat v dobré víře, nevyvolá-li tuto domněnku ve třetí osobě společnost vlastní vinou, pak by za takové jednání prokuristy byla zavázána sama společnost.¹⁶⁶

2.6.2 Osoba prokuristy

Prokurista může být pouze fyzická osoba, neboť se zakazuje udělit prokuru právnické osobě.¹⁶⁷ Prokura se považuje za vztah, který je založen na osobní důvěře mezi podnikatelem a prokuristou. A takový vztah by nebyl možný, kdyby právní jednání mohla činit jakákoliv osoba v rámci právnické osoby jako prokuristy.¹⁶⁸ Porušení tohoto zákazu povede k relativní neplatnosti prokury. Prakticky nebude taková prokura vyvolávat žádné právní účinky. Navíc je více

¹⁶⁴ Tamtéž 1082 s.

¹⁶⁵ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Prah : C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 483 s.

¹⁶⁶ HURYCHOVÁ, K. Prokura v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 9. ISSN 1210-6348. 36 s.

¹⁶⁷ § 452 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁶⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1090 s.

než pravděpodobné, že takovouto prokuru ani soudy do obchodního rejstříku nezapiší.¹⁶⁹

Prokuru lze udělit více osobám. Takto udělenou prokuru nazýváme prokurou společnou. Rozlišuje dva základní druhy společné prokury:

- **kolektivní prokuru** – prokuristé musí jednat společně, tak jak to zmocnitel stanoví (např. všichni nebo společně jen někteří z nich), nemusí však jednat společně najednou co do místa, času nebo formy projevu a podnikatel je zavázán jen tehdy, spolupůsobí-li předepsaný počet prokuristů;
- **samostatnou (solidární) prokuru** – každý z prokuristů je oprávněn jednat samostatně.¹⁷⁰

Je-li prokura udělena více osobám, aniž by bylo uvedeno, jakým způsobem jednají, půjde o prokuru samostatnou. Pokud by měla být zřízena jiná forma společné prokury, musí se toto výslovně v jejím udělení uvést. Do obchodního rejstříku se musí zapsat všichni prokuristé stejně tak i způsob, jakým jednají.¹⁷¹

„Prokurista se podepisuje tak, že k firmě podnikatele připojí svůj podpis a údaj označující prokuru; byla-li prokura udělena pro jednotlivou pobočku nebo jeden z více závodů, připojí také údaj označující pobočku nebo obchodní závod.“¹⁷²

Dodatek, kterým se prokura označuje, může mít podobu např. „jako prokurista“, „prokurista“. Dále se používají výrazy jako „per procura“, „in procura“ nebo zkratky „Ppa“, „ppa“, „ppr“ nebo „p.p.“. Neuvedení označení, že jde o prokuru, občanský zákoník nijak nesankcionuje. Vzhledem k tomu, že se tento údaj zapisuje do obchodního rejstříku, by neměly vznikat pochybnosti o jeho oprávnění jednat za podnikatele.¹⁷³

Prokuristou může být mimo jiné společník společnosti, člen družstva, mohl by jím být i tichý společník. Postrádalo by však smysl spojovat v jedné

¹⁶⁹ MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 103 s.

¹⁷⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1091-1092 s.

¹⁷¹ Tamtéž 1092 s.

¹⁷² § 455 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁷³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1097 s.

osobě statutární orgán a prokuristu, neboť jednatelské oprávnění statutárního orgánu v sobě zahrnuje celý rozsah případné prokury.¹⁷⁴

2.6.3 Vnitřní vztah prokuristy a podnikatele

Platí, že prokurista není identický s podnikatelem. Pokud by v jednočlenné obchodní společnosti jediný společník udělil prokuru sám sobě, bylo by to sice technicky možné (za předpokladu, že by byly odděleně vnímány role jediného společníka a fyzické osoby stojící mimo společnost), ale rozhodně ne praktické. Je jednodušší, aby jediný společník zastával současně funkci statutárního orgánu.¹⁷⁵

Charakter smluvního vztahu mezi podnikatelem a prokuristou občanský zákoník neupravuje. Nejvyšší soud ve svém rozsudku jasně stanovil, že „(...) se jedná toliko o pověření k zastupování, je od sebe odděleno toto pověření a vnitřní vztah prokuristy k podnikateli. Tento vnitřní vztah může být založen na smlouvě jakéhokoli druhu. Neexistuje proto „povolání prokurista“ či prokura jako předem určená funkce ve vnitřní struktuře společnosti.“¹⁷⁶ Proto je potřeba zástupčí oprávnění prokuristy a vztah prokuristy a podnikatele od sebe oddělovat. Na vnitřní vztah prokuristy a podnikatele se užijí ustanovení § 2430 Sb. občanského zákoníku, o příkazu.¹⁷⁷

Další poměrně dosti diskutovanou otázkou v této oblasti je, zda je možné prokuru udělit zaměstnanci podnikatele. Nejvyšší soud se tímto zabýval v rozhodnutí 21 Cdo 1269/2003, kdy řešil otázku, zda porušení povinnosti vyplývající z postavení prokuristy může být důvodem k okamžitému zrušení pracovního poměru. Došel ke dvěma závěrům, a to že: „Vztah mezi prokuristou a podnikatelem není vztahem pracovněprávním. Skutečnost, že fyzická osoba je prokuristou společnosti s ručením omezeným, sama o sobě nebrání tomu, aby navázala s touto společností pracovní poměr nebo jiný pracovní vztah, pokud jeho náplní není výkon činnosti prokuristy.“ Jinak řečeno, vztah mezi prokuristou a podnikatelem nemůže být pracovněprávní. Respektive je možný, ale neměl by však mít žádnou souvislost s existencí prokury. Toto svoje rozhodnutí Nejvyšší soud opírá o argument, že vlastně „funkce“ prokuristy není druhem práce a že

¹⁷⁴ Tamtéž 1091 s.

¹⁷⁵ Tamtéž 1090-1091 s.

¹⁷⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 23 Cdo 2713/2009

¹⁷⁷ HURYCHOVÁ, K. Prokura v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie, 2014, č. 9. ISSN 1210-6348. 39 s.

vznik ani zánik prokury se neřídí pracovněprávními předpisy. Plus ještě připodobňuje postavení prokuristy k postavení jednatele.¹⁷⁸ Dle K. Hurychové zde Nejvyšší soud nesprávně připodobnil výkon prokury k funkci jednatele, neboť platí (a sám Nejvyšší soud toto připustil), že prokura není druhem práce, že jejím obsahem není výkon činnosti či povolání prokuristy, které odpovídá výkonu práce zaměstnance. Proto není důvod, proč by zaměstnanec nemohl být zároveň prokuristou. Shrnuje tak, že *„prokuristou podnikatele může být též jeho zaměstnanec, a to bez ohledu na to, jaký je obsah pracovněprávního vztahu zaměstnance společnosti.“*¹⁷⁹

S tímto dále souvisí též otázka na vnitřní vztah prokuristy a podnikatele, zda tento vztah může být též pracovněprávní, zda může být udělení prokury součástí pracovní smlouvy. Současná literatura se přiklání k přípustnosti takového vztahu, máme zde však další rozhodnutí Nejvyššího soudu, podle kterého: *„Pro posouzení, zda zaměstnanec svým jednáním porušil pracovní kázeň, nemá právní význam případné zjištění, že své povinnosti porušil jako prokurista.“*¹⁸⁰ Toto je třeba chápat tak, že pokud by udělená prokura byla součástí pracovní smlouvy zaměstnance podnikatele, je třeba zástupčí oprávnění a pracovněprávní vztah chápat odděleně. Na prokuru se tedy užijí ustanovení občanského zákoníku, nikoliv zákoníku práce.¹⁸¹

2.6.4 Omezení prokury vnitřními pokyny

Prokurista v rámci zmocnění vykonává velmi širokou škálu právních jednání, toto zmocnění je vůči třetím osobám neomezené. Prokuristu s účinky vůči třetím osobám tedy nelze omezit jak v druhu záležitostí, v nichž jedná, tak ani v čase či místě jednání. Takováto případná omezení jsou navenek neúčinná a nesmí se zapisovat do obchodního rejstříku. Pokud dojde k sepsání smlouvy mezi prokuristou a podnikatelem, která omezuje rozsah prokury, nepůsobí vůči třetím osobám, a to ani v případě, když by o ní třetí osoby věděly. Podnikatel může v rámci vnitřního vztahu prokuristovi zakázat např. uzavírání směnečných

¹⁷⁸ OTČENÁŠKOVÁ, J. Postavení prokuristy. Překročení zástupčího oprávnění. *Obchodněprávní revue*, 2015, č. 1. ISSN 1803-6554.

¹⁷⁹ HURYCHOVÁ, K. Prokura v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 9. ISSN 1210-6348. 39 s.

¹⁸⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 21 Cdo 525/2005

¹⁸¹ HURYCHOVÁ, K. Prokura v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 9. ISSN 1210-6348. 39-40 s.

obchodů, přijímání větších úvěrů nebo dlouhodobých smluv. I kdyby toto omezení bylo vtěleno do zakladatelského jednání a následně zachyceno ve sbírce listin, jedná se stále jen o vnitřní omezení, které vůči třetím osobám není účinné.¹⁸²

„Vnitřní pokyn představuje vnitřní pravidlo nebo konkrétní pokyn podnikatele, který může být obsažený ve vnitřních řádech podnikatele, v udělené prokurě, příkazní či jiné smlouvě mezi podnikatelem a prokuristou nebo v jiném individuálním pokynu s různou mírou jeho formalizace. Za vnitřní pokyn lze považovat také určení, že prokurista má jednat společně s další osobou, aniž je to zapsáno ve veřejném rejstříku.“¹⁸³

Překročení vnitřního omezení může mít důsledky jen co do vnitřní sféry podnikatele. Riziko porušení nese vždy podnikatel sám. Toto pravidlo však nepůsobí absolutně. Mohou zde nastat případy, kdy prokurista společně se třetí osobou jednájí vědomě mimo vnitřní hranice prokury, a to za účelem poškození podnikatele. Riziko by měl v tomto případě nést prokurista se třetí osobou. Toto však bude komplikované na dokazování, neboť důkazní břemeno zde nese podnikatel.¹⁸⁴

„Přestože porušení vnitřního pokynu nemá žádné účinky vůči třetím osobám, může vyvolat určité následky ve vztahu mezi podnikatelem a prokuristou, který pokyn porušil. Především může jít o náhradu škody z porušení smlouvy, která je podnikateli způsobena. V příkazní či jiné smlouvě mezi podnikatelem a prokuristou je možné rovněž sjednat další následky porušení povinnosti prokuristy řídit se pokyny podnikatele. Např. ujednat si smluvní pokutu. Zde je však namístě obezřetnost v případě, kdy prokurista je současně zaměstnancem podnikatele.“¹⁸⁵

Každopádně každé porušení vnitřního omezení prokuristou zpravidla zakládá porušení péče řádného hospodáře dle § 454 ve spojení s § 159 občanského zákoníku.¹⁸⁶

¹⁸² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1093 s.

¹⁸³ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. Vydání. Praha : C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 487 s.

¹⁸⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1093 s.

¹⁸⁵ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. Vydání. Praha : C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 488 s.

¹⁸⁶ Tamtéž 488 s.

2.6.5 Zástupčí oprávnění prokuristy a jeho překročení

Udělením prokury zmocňuje podnikatel prokuristu k právním jednáním, k nimž dochází při provozu závodu, případně pobočky.¹⁸⁷ Do rozsahu prokury nicméně nespádají určité kategorie jednání. Těmito jednáními jsou např. jednání, k nimž je oprávněn pouze podnikatel (např. svolání valné hromady, udělení prokury apod.), jednání nesouvisející s provozováním závodu podnikatele (např. sepsání závěti), zcizení nebo zastavení závodu podnikatele, změna právní formy podniku podnikatele, zcizení nebo zatížení nemovitosti (pokud toto není výslovně povoleno). Jedná-li prokurista v těchto záležitostech, překračuje tím své zástupčí oprávnění. Prokura je tedy chápána poměrně široce.¹⁸⁸ Nejvyšší soud se k tomu vyjádřil ve svém usnesení 29 Cdo 2720/2009: „*Pro posouzení, zda právní jednání prokuristy je právním jednáním při provozu podniku, není podstatné, jak je vymezen předmět podnikání podnikatele v obchodním rejstříku.*“ V tomto svém rozhodnutí Nejvyšší soud dále připustil, že prokurista může za podnikatele uzavřít smlouvu o převodu podílu v obchodní společnosti nebo činit i další dispozice např. uzavřít smlouvu o úvěru. Nicméně úprava občanského zákoníku oprávnění prokuristy zužuje na charakter závodu či pobočky, pro které je udělena. To, že se prokura vztahuje k určitému závodu či pobočce, stejně jako údaj o oprávnění zcizení nebo zatížení nemovité věci prokuristou, se zapisuje do obchodního rejstříku.¹⁸⁹

Jedná-li prokurista širěji, než měl, nebo jedná mimo rozsah svého oprávnění, hovoříme o překročení zástupčího oprávnění.¹⁹⁰ Zde vyvstává otázka, jaké ustanovení občanského zákoníku na takovou situaci aplikovat. Nabízí se zde hned dvě varianty, a to ustanovení § 446, které se uplatní na překročení zástupčího oprávnění smluvního zástupce bez ohledu na to, zda se jedná o podnikatele nebo nikoliv, nebo § 431, který se uplatní na překročení zástupčího oprávnění zástupcem podnikatele. Srovnáme-li tato dvě ustanovení, musíme dojít k závěru, že ustanovení § 431 je přísnější, jelikož nepředpokládá možnost podnikatele oznámit třetí osobě, že nesouhlasí s jednáním svého zástupce a zároveň předpokládá jen dobrou víru třetí osoby, nikoliv nutnou nebo nezbytnou

¹⁸⁷ Tzv. filiární prokura

¹⁸⁸ HURYCHOVÁ, K. Prokura v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie, 2014, č. 9. ISSN 1210-6348. 36-37 s.

¹⁸⁹ Tamtéž 38 s.

¹⁹⁰ OTČENÁŠKOVÁ, J. Postavení prokuristy. Překročení zástupčího oprávnění. *Obchodněprávní revue*, 2015, č. 1. ISSN 1803-6554.

opatrnost, jak je tomu v § 446. Logicky zde vyjdeme ze systematiky občanského zákoníku, který upravuje překročení zástupčího oprávnění pro smluvní zastoupení v rámci druhého oddílu, hlavy třetí. Proto jakkoliv bychom mohli považovat § 431 za speciální úpravu k § 446, musíme se právě z důvodu systematiky občanského zákoníku přiklonit k aplikaci § 446. „Překročí-li prokurista rozsah svého zmocnění, pak takové jeho jednání bude podnikatele zavazovat, pokud ten svůj nesouhlas s tímto jednáním neoznámí třetí osobě bez zbytečného odkladu poté, co se o právním jednání prokuristy dozvěděl. Uvedené však nenastane, pokud třetí osoba měla nebo mohla z okolností bez pochybností poznat, že prokurista své zástupčí oprávnění zjevně překračuje.“¹⁹¹

2.6.6 Požadavek péče řádného hospodáře

„Prokurista vykonává prokuru s péčí řádného hospodáře.“¹⁹² Pojem péče řádného hospodáře je vymezen v § 159 odst. 1 občanského zákoníku jako jednání za podnikatele s potřebnými znalostmi, pečlivostí a loajalitou. Z toho vyplývá, že prokurista musí při právních jednáních postupovat věcně správně, musí preferovat zájmy podnikatele a snažit se vždy o jeho hospodářský prospěch. Musí si být vědom rizik svého jednání a snažit se je minimalizovat. Pokud by byl prokurista v rozporu s požadavkem péče řádného hospodáře, musí mu nahradit újmu, kterou mu jeho jednáním způsobil.¹⁹³ Na prokuristu se dále vztahuje požadavek tzv. podnikatelského úsudku, který vyplývá z § 58 zákona o obchodních korporacích.¹⁹⁴ Dle něho prokurista musí jednat informovaně a v zájmu podnikatele.¹⁹⁵

Obranou prokuristy skrze pravidlo podnikatelského úsudku je, že nese důkazní břemeno o tom, že jednal řádně. Nebude hodnocen výsledek jeho jednání, ale proces rozhodování jako takový s tím, že se vždy bude vycházet z péče, kterou by v obdobné situaci vynaložil jiný prokurista.¹⁹⁶

¹⁹¹ HURYCHOVÁ, K. Prokura v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie, 2014, č. 9. ISSN 1210-6348. 39 s.

¹⁹² § 454 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁹³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1095 s.

¹⁹⁴ *Business judgment rule*

¹⁹⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1095 s.

¹⁹⁶ MELZER, F., TĚGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 105 s.

Ustanovení § 454 občanského zákoníku je dle důvodové zprávy dispozitivní povahy.¹⁹⁷ Tudíž ujednání mezi prokuristou a podnikatelem může zákonem předvídaný standard péče prokuristy zmírnit nebo zpřísnit. Bude-li tedy tento standard zmírněn nebo zpřísněn, stále bude platit, že se jeho jednání bude posuzovat testem pravidla podnikatelského úsudku.¹⁹⁸

2.6.7 Zánik prokury

Občanský zákoník upravuje zánik prokury pouhým jedním paragrafem, a to v § 456 tak, že: „*Prokura zaniká i převodem nebo pachtem obchodního závodu nebo pobočky, pro které byla udělena. Smrtí podnikatele prokura nezaniká, ledaže by bylo ujednáno něco jiného.*“ Dle důvodové zprávy se jedná o ustanovení doplňující obecná ustanovení o zániku smluvního zastoupení v § 448 občanského zákoníku. Z tohoto lze dovodit, že prokura zaniká jejím odvoláním podnikatelem nebo vypovězením prokuristou. Odvolat prokuru lze pouze jako celek, nikoliv ve vztahu jen k určitým činnostem provozu obchodního závodu.¹⁹⁹ Forma odvolání prokury není zákonem konkrétně upravena. Logicky se bude jednat o písemnou formu, jelikož samotný zánik prokury je skutečností, která se zapisuje do obchodního rejstříku. Dále může být prokura ukončena vzájemnou dohodou podnikatele a prokuristy. Zaniká smrtí prokuristy. Stejně bude ukončena, bude-li prokurista omezen na svéprávnosti a nebude moct za podnikatele dále právně jednat. V případě smrti podnikatele (fyzické osoby) nezaniká za podmínky, bylo-li mezi podnikatelem a prokuristou sjednáno něco jiného, že má prokura trvat pouze za života podnikatele. Pro zánik podnikatele (právnícké osoby) je zde pravidlo opačné. V případě zániku podnikatele, který je právníckou osobou, prokura zaniká, ledaže bylo dohodnuto jinak. Prokura zaniká také prohlášením konkurzu na majetek podnikatele.²⁰⁰ Výmaz prokury z obchodního rejstříku má deklaratorní povahu. Je však nutné chránit v souladu se zásadou

¹⁹⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁹⁸ HURYCHOVÁ, K. Prokura v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie, 2014, č. 9. ISSN 1210-6348. 42 s.

¹⁹⁹ Na toto jednání by se pak hledělo jako na vnitřní omezení.

²⁰⁰ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I, Obecná část (§ 1-654) : komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. 1691 s.

materiální publicity dobrou víru osob jednajících s osobou, která již není prokuristou, do doby, než dojde k výmazu.²⁰¹

²⁰¹ HURYCHOVÁ, K. Prokura v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie, 2014, č. 9. ISSN 1210-6348. 36 s.

3. Zákonné zastoupení

Zákonné zastoupení se týká pouze fyzických osob, a to konkrétně nezletilých dětí, které nejsou plně svéprávné. Platí zde však vyvratitelná domněnka týkající se způsobilosti nezletilého k právnímu jednání, které je přiměřené rozumové a volní vyspělosti k jeho věku. V ostatních případech jedná za nezletilého jeho zákonný zástupce, kterým je jeho rodič, pokud je on sám svéprávný. Matka se jím stává okamžikem narození dítěte a otec narozením nebo určením otcovství dítěte. Zákonné zastoupení dítěte je součástí rodičovské odpovědnosti. Rodiče nezletilé dítě zastupují ve všech právních jednáních, ke kterým není způsobilé. Pokud nastane situace, kdy tu není ani jeden z rodičů, který by vykonával rodičovskou odpovědnost, jmenuje soud nezletilému dítěti poručníka, který má k dítěti stejná práva a povinnosti jako rodič, s výjimkou vyživovací povinnosti. Než však soud takového poručníka jmenuje, vykonává poručenství orgán sociálně právní ochrany, tzv. veřejný poručník.²⁰²

Zákonné zastoupení a opatrovnictví se na rozdíl od předchozí právní úpravy od sebe oddělují. Důvodem je, aby již nedocházelo k jejich směšování, jak tomu bylo dříve, kdy se např. o opatrovníku osoby omezené na svéprávnosti hovořilo jako o zákonném zástupci. V obou případech se však stále jedná o zastoupení přímé a zůstávají i zásady společné obou těmito institutům.²⁰³ V této kapitole se zaměřím především na společné a rozdílné znaky zákonného zastoupení a opatrovnictví.

3.1 Obecná ustanovení zákonného zastoupení a opatrovnictví

Rozdíl mezi zákonným zastoupením a opatrovnictvím, jak uvádí důvodová zpráva, je v právním důvodu vzniku obou těchto forem zastoupení. Zákonné zastoupení vzniká přímo ze zákona, načež opatrovnictví na základě rozhodnutí soudu.²⁰⁴

Dále se tyto dva právní instituty odlišují v tom, že zákonné zastoupení již svou podstatou brání vzniku újmy u osoby, která není ještě plně svéprávná, oproti

²⁰² PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 491 s.

²⁰³ MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 109 s.

²⁰⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

tomu opatrovnictví sleduje sice stejný účel, ale u osoby, která již plnou svéprávnost má, ale byla nějakým způsobem narušena nebo ohrožena.²⁰⁵

V § 457 občanského zákoníku najdeme výkladové pravidlo společné jak pro zákonné zastoupení, tak pro opatrovnictví. Důraz se v něm klade na ochranu práv zastoupeného a naplňování jeho práv, neboť právě toto oba instituty sledují (je to jejich společný cíl).²⁰⁶

Zákon dále upravuje a negativním výčtem uvádí rozsah zástupčího oprávnění.²⁰⁷ „Zákonný zástupce nebo opatrovník není oprávněn za zastoupeného právně jednat v záležitostech týkajících se vzniku a zániku manželství, výkonu rodičovských povinností a práv, jakož i pořízení pro případ smrti nebo prohlášení o vydědění a jejich odvolání.“²⁰⁸ Zákonný zástupce nebo opatrovník je tedy oprávněn ke všem právním jednáním včetně ochrany osobnostních práv, vyjma výkonu práv rodinných a pořizovací způsobilosti.

3.1.1 Věc zvláštní oblíby

Platí, že zákonný zástupce (nikoliv opatrovník) nesmí zastoupenému odejmout tzv. věc zvláštní oblíby, ledaže to odůvodňuje ohrožení jeho života nebo zdraví, a jedná-li se o nezletilého (plně nesvéprávného), také jiný závažný důvod.

Zákon nezná legální definici pro věc zvláštní oblíby, lze ji však charakterizovat jako: „(...) věc hmotnou či nehmotnou, individuálně určenou, nezaměnitelnou, která má pro jejího držitele zvláštní subjektivní hodnotu vyvolanou zvláštními poměry k této věci nebo jejíž oblíba je vyvolaná náhodnými vlastnostmi věci. Jedná se přitom o nikoliv běžnou oblíbu, která provází zejména věci nové, módní, či společensky atraktivní, ale věc, ke které osoba vykazuje určitý a trvalý emocionální vztah. Proto se také hovoří o nikoliv běžné, ale zvláštní oblíbě.“²⁰⁹ Nemusí se vždy jednat o věc jedinou, ač zákon hovoří o věci v jednotném čísle. Pokud by takováto intenzita vztahu zastoupeného byla k více

²⁰⁵ MELZER, F., TĚGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 109 s.

²⁰⁶ Tamtéž 109 s.

²⁰⁷ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 492 s.

²⁰⁸ § 458 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁰⁹ MELZER, F., TĚGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 116 s.

věcem, je nutné považovat všechny tyto věci za věci zvláštní obliby a měly by být zastoupenému ponechány.²¹⁰ Z výše uvedeného lze také usoudit, že vzhledem k existenci osobní a emocionální vazby k určité věci by odejmutím takové věci zastoupenému vznikla závažná újma.²¹¹

3.1.2 Střet zájmu a jmenování kolizního opatrovníka

Hrozí-li střet zájmu zákonného zástupce a opatrovníka se zájmem zastoupeného nebo dokonce dojde-li mezi nimi k tomuto střetu, jmenuje soud zastoupenému tzv. kolizního opatrovníka. Kolizní opatrovník je osoba, kterou jmenuje soud za účelem zastupování zastoupeného v případě existence či hrozby střetu zájmu mezi zastoupeným a zástupcem.²¹²

Střet zájmu zde představuje objektivně zjistitelnou kolizi mezi zájmy zástupce a zastoupeného, která se projevuje tím, že naplnění jak zájmu zástupce, tak zastoupeného, vede k vzájemně neslučitelnému výsledku.²¹³

V návaznosti na širší ochranu zájmu zastoupeného je třeba dovodit, že případné právní jednání zákonného zástupce či opatrovníka, který je ve střetu zájmů, zastoupeného nezavazuje. K tomuto soud přihlíží z úřední povinnosti, neboť se nejedná jen o relativně neplatné právní jednání, nýbrž o jednání postavené naroveň absolutní neplatnosti. Nehraje zde roli, zda zákonný zástupce nebo opatrovník o tomto střetu zájmu věděl nebo musel vědět. Kolizního opatrovníka soud jmenuje i bez návrhu a současně určí rozsah zastoupení.²¹⁴

3.1.3 Správa jmění zastoupeného a odměna s tím spojená

Pokud opatrovník vykonává správu jmění zastoupeného, děje se tak pouze na základě rozhodnutí soudu, ze kterého toto oprávnění vyplývá. Načež zákonný zástupce správu jmění vykonává ve chvíli, když už zastoupený určitým jmění

²¹⁰ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 495 s.

²¹¹ MELZER, F., TĚGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 116 s.

²¹² PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 495 s.

²¹³ Tamtéž 119 s.

²¹⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1105-1106 s.

disponuje.²¹⁵ Jměním se zde rozumí aktiva a pasiva, kterými zastoupený disponuje, to znamená jak jeho majetek, tak jeho dluhy.

„*Spravuje-li zákonný zástupce nebo opatrovník jmění zastoupeného, náleží mu běžná správa takového jmění. Nejedná-li se o běžnou záležitost, vyžaduje se k naložení se jměním zastoupeného schválení soudu.*“²¹⁶ Běžná správa tedy zákonnému zástupci vzniká *ex lege*, opatrovníkovi dle obsahu rozhodnutí soudu. Zpravidla postihuje situace každodenního života, které se vyznačují svojí pravidelností či opakováním. Občanský zákoník vymezení obsahu běžné záležitosti ponechává na judikатурní činnosti českých soudů, která definuje běžnou správu: „*(...) za běžnou záležitost budou zpravidla považovány pravidelné platby a příjmy jako např. placení sdruženého inkasa, pojistného, daní, přijímání výtěžku z majetku, jako nájemné, úroky, dividendy apod.*“²¹⁷ Na druhou stranu za nikoliv běžnou správu je nutné považovat záležitosti, které podstatným způsobem zasahují do jmění zastoupeného.²¹⁸ K tomuto se vyjádřil Nejvyšší soud: „*(...) za neběžné majetkové záležitosti, které schválení soudu vyžadují, jsou pokládány např. nabytí či převod motorového vozidla (nikoliv však jednostopého), nabytí či převod nemovité věci, resp. podílu k ní, pro zastoupeného či zastoupeným, odmítnutí dědictví, uzavření dědické dohody, nakládání se stavebním spořením, prodej akcií atp.*“²¹⁹ Zjištění, zda se jedná o běžnou správu či nikoliv, bude vždy záležet na posouzení jednotlivých okolností a celkové povahy každého konkrétního případu.²²⁰

Rozhodnutí soudu, kterým schvaluje právní jednání v nikoliv běžné záležitosti, má deklaratorní povahu. Proto zde není rozhodující, kdy soud o schválení jedná/rozhodl, zda před jeho reálným uskutečněním nebo až po něm. Toto právní jednání, nikoliv běžné, se stává účinným, jakmile dojde k jeho schválení soudem. Je-li souhlas soudu dán předem, nastávají účinky právního jednání jeho uskutečněním. V případě, že soud by souhlas nedal, má se za to, že právní jednání nebylo nikdy učiněno.²²¹

²¹⁵ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 495 s.

²¹⁶ § 461 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²¹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 28 Cdo 1506/2006

²¹⁸ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 495 s.

²¹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 28 Cdo 4740/2010

²²⁰ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 495 s.

²²¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1108 s.

Zákonný zástupce nebo opatrovník nemůže spravovat jmění, které zastoupený nabyt darem, dědictvím nebo odkazem, pokud dárce či zůstavitel ustanovil jinou třetí osobu (hovoříme o tzv. zvláštním správci), která má povinnost toto jmění spravovat. Tato povinnost vzniká třetí osobě okamžikem nabytí jmění zastoupeným. Oproti tomu zákonný zástupce nebo opatrovník může jménem zastoupeného odmítnout přijetí daru, dědictví nebo odkazu, takový úkon však podléhá souhlasu soudu.²²²

Spravuje-li zákonný zástupce nebo opatrovník jmění zastoupeného, náleží mu za to odměna. Odměnu přiznává na návrh zákonného zástupce nebo opatrovníka soud. Jelikož se jedná o návrhové řízení soudu, bude vázán výší odměny uvedené v návrhu, tudíž nebude moci přiznat odměnu vyšší, než kterou navrhovatel požaduje. Součástí odměny jsou také náklady správy. Toto právo je právem majetkovým, podléhá tedy promlčení. Promlčecí lhůta během trvání zákonného zastoupení nebo opatrovnictví neběží.²²³ Soud při stanovování výše odměny přihlíží také k hodnotě spravovaného majetku, k výnosům z něho, stejně tak i k časové pracovní náročnosti správy.

Odměna za zastoupení se přiznává z prostředků zastoupeného, které zástupce spravuje. Výše odměny je limitována. Jedná se o závazek mezi zástupcem a zastoupeným, proto v případě řízení o přiznání odměny je zastoupenému ustanoven kolizní opatrovník.²²⁴

²²² PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 496 s.

²²³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1110 s.

²²⁴ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1111 s.

4. Opatrovnictví

Opatrovnictví, jak vyplynulo z výše uvedeného, je druhem přímého zastoupení, který v případech předvídatelných zákonem vzniká pouze na základě rozhodnutí soudu.²²⁵ „*Opatrovníka jmenuje soud; současně určí rozsah opatrovnickových práv a povinností. Osoba, které byl opatrovník jmenován, se na dobu trvání opatrovnictví stává opatrovancem.*“²²⁶ Práva a povinnosti opatrovníka se odvíjejí od účelu, ke kterému byl soudem jmenován. Při jejich vymezení soud dbá minimálního zásahu do právního postavení opatrovance. Rozsah oprávnění a povinností vymezí zpravidla pozitivním výčtem, jak je tomu např. u omezení svéprávnosti. Tzn., že práva a povinnosti v rozhodnutí neuvedená opatrovníkovi nepřísluší a zůstávají nadále v dispozici opatrovance.²²⁷

Opatrovnictví je založeno na dobrovolnosti, to jde ruku v ruce s jeho bezplatností, a proto nikdo nemůže být k výkonu opatrovníka nucen. Soud především jmenuje toho, kdo z hlediska osobních a profesních předpokladů bude zárukou ochrany opatrovancových zájmů a bude naplňovat jeho práva. Opatrovnictví trvá po celou dobu vymezenou soudem až po jeho zánik, který se váže na osobu opatrovance a k trvání důvodu. Pouze soud může práva a povinnosti opatrovníka změnit, popř. změnit i dobu jeho trvání.²²⁸

Obecně můžeme říct, že opatrovanec by měl mít jen jednoho opatrovníka. Toto tvrzení se opírá o fakt, že opatrovník vůli opatrovance vytváří, nikoliv pouze naplňuje, proto by proces vytváření této vůle měl být transparentní a flexibilní. Výjimka z této zásady je obsažena v § 464 občanského zákoníku, kdy: „*(...) Je-li jmenován zvláštní opatrovník pro správu jmění zastoupeného nebo pro správu části jeho jmění a zároveň opatrovník osoby, náleží druhému z nich výlučné právo zastoupení zastoupeného před soudem, a to i když se záležitost týká spravovaného jmění. Jmenuje-li soud více opatrovníků a nerozhodne-li, ve kterých záležitostech je každý z nich způsobilý právně jednat za opatrovance samostatně, jsou opatrovníci povinni jednat společně.*“

²²⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: obecná část.* 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. 327 s.

²²⁶ § 463 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²²⁷ MELZER, F., TĚGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 129-130 s.

²²⁸ Tamtéž 129 s.

Opatrovnictví zaniká splněním úkolu, pro který byl opatrovník jmenován. Pomine-li důvod pro jmenování (např. pomine důvod pro omezení svéprávnosti, bude zjištěn trvalý pobyt osoby apod.), soud opatrovníka odvolá. Odvolá ho i v případě, kdy o to sám opatrovník požádá a dále, pokud neplní své povinnosti.²²⁹ Zároveň soud jmenuje opatrovníka nového.

Současná právní úprava rozlišuje mezi opatrovnictvím člověka (fyzické osoby) a opatrovnictvím právnické osoby.

4.1 Opatrovnictví člověka

Důvody zakládající potřebu ustanovení opatrovníka fyzické osobě jsou demonstrativně uvedeny v § 465 občanského zákoníku. Soud ustanoví opatrovníka tomu, koho omezil na svéprávnosti, o kom není známo, kde pobývá, neznámému člověku zúčastněnému při určitém právním jednání nebo také tomu, jehož zdravotní stav mu působí potíže při správě jmění nebo hájení práv. Mohou existovat i další důvody, např. nezbytnost ochrany zájmů opatrovance, nebo vyžaduje-li to ochrana veřejného zájmu. Jakmile je opatrovník ustanoven, dohlíží soud, zda plní řádně své povinnosti. Soudem příslušným pro řízení ve věcech opatrovnictví člověka je soud, v jehož obvodu má opatrovanec bydliště. Je-li opatrovancem osoba neznámého pobytu, je jím soud, v jehož obvodu má opatrovanec majetek.²³⁰

4.1.1 Povinnosti opatrovníka, vůle a přání opatrovance

Předchozí judikatura vycházela z předpokladu, že opatrovník (stejně tak zákonný zástupce) při jednání jménem zastoupeného prosazuje výhradně vlastní vůli, aniž by bral ohled na názor zastoupeného. Nově je však koncipována zásada, podle níž mají na základě osobního kontaktu vytvářet (pokud možno) společnou vůli k právnímu jednání, kterou opatrovník jménem zastoupeného následně prosazuje. Jednání opatrovníka tak již není jeho libovůlí, ale je povinen respektovat opatrovancův názor, pokud ho je schopen projevit. Opatrovník si však

²²⁹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 497-498 s.

²³⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1117 s.

musí ponechat určitou míru autonomie na postojích opatrovance, tudíž ani tato zásada respektu k jeho přání není bez hranic. Míra potřeby společné vůle se musí posuzovat s ohledem na aktuální situaci. Tento princip se neuplatní v případě, že opatrovanec je neznámého pobytu, není-li jeho totožnost známa nebo není schopen pochopit následky právního jednání opatrovníka. Stále však platí, že opatrovník musí jednat v souladu s jeho zájmy a poctivě.²³¹

„K povinností opatrovníka náleží udržovat s opatrovancem vhodným způsobem a v potřebném rozsahu pravidelné spojení, projevovat o opatrovance skutečný zájem, jakož i dbát o jeho zdravotní stav a starat se o naplnění opatrovancových práv a chránit jeho zájmy.“²³²

4.1.2 Osoba opatrovníka a její výběr

Ustanovit člověku opatrovníka může soud až po jeho zhlédnutí, vyslechnutí jeho vyjádření nebo jinak zjištěného stanoviska, a k němu je pak při rozhodování povinen přihlédnout. Soud v první řadě ustanoví člověku opatrovníka, kterého si sám navrhne. Není-li toto možné, ustanoví zpravidla příbuzného nebo jinou osobu blízkou, která osvědčí dlouhodobý a vážný zájem o opatrovance a schopnost jej projevovat i do budoucna. Pokud není možné ani to, ustanoví jinou osobu splňující podmínky. V poslední řadě ustanoví veřejného opatrovníka dle jiného zákona. Veřejným opatrovníkem může být obec, kde má opatrovanec bydliště, nebo právnická osoba touto obcí zřízena k plnění těchto úkolů. Ustanovení veřejného opatrovníka není vázáno na jeho souhlas.²³³

4.1.3 Opatrovnická rada

Po vzoru některých právních řádů kontinentální oblasti byl do našeho právního řádu vtělen nový právní institut, kolektivní a ke vztahu k opatrovníkovi konzultativní a kontrolní povahy, tzv. opatrovnická rada.²³⁴ Jejím úkolem je větší participace osob blízkých opatrovanci v rozhodování některých otázek týkající

²³¹ SVOBODA, K. Opatrovnictví a zákonné zastoupení v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2012, č. 17. ISSN 1210-6410.

²³² § 466 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²³³ § 471 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²³⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

se jeho života a tím odbřemenění soudů.²³⁵ Je to orgán poradní, poskytující opatrovníkovi součinnost při řešení opatrovancových záležitostí. V zákoně vymezených záležitostech může opatrovník rozhodnout pouze se souhlasem opatrovnické rady. Není zde povinnost ustavení opatrovnické rady, je to orgán fakultativní.²³⁶

4.1.3.1 Svolání ustavující schůze opatrovnické rady

Jedním z předpokladů ustavení opatrovnické rady je, že fyzické osobě byl již ustanoven opatrovník. Není možné ustavit opatrovnickou radu fyzické osobě, které ještě opatrovník ustanoven nebyl. Dalším předpokladem je žádost o ustavení opatrovnické rady ze strany opatrovance nebo osoby jemu blízké (jedná se o taxativní výčet možných žadatelů) směřovaná k opatrovníkovi, který má povinnost svolat schůzi do třiceti dnů od obdržení žádosti, jinak ji svolá i bez návrhu soud.²³⁷ Této schůze se může zúčastnit opatrovanec, osoby jemu blízké a kterýkoliv jeho přítel, přičemž každý z nich má jeden hlas. Ačkoliv to v zákoně není přímo uvedeno, lze logicky vyvodit, že se jí zúčastní i sám opatrovník. Zúčastní-li se schůze alespoň pět osob, může být opatrovnická rada zvolena. Opatrovnická rada se volí většinou hlasů. Členem může být pouze osoba, která osvědčí dlouhodobý a vážný zájem a schopnost jej projevat i do budoucna a jejíž zájmy v žádném případě neodporují zájmům opatrovance. Opatrovník nemůže být členem opatrovnické rady. Opatrovnická rada musí mít alespoň tři členy. Její usnášeníschopnost je vázána na přítomnost většiny členů s tím, že má-li pouze tři členy, musí být při rozhodování opatrovancových záležitostí přítomni všichni a rozhodují většinou hlasů.²³⁸

V žádném z ustanovení občanského zákoníku upravující opatrovnickou radu nenajdeme, kdo její schůzi řídí. Avšak lze z logiky věci předpokládat, že schůze svolaná opatrovníkem bude řízena právě osobou opatrovníka. Zákon také

²³⁵ MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 155 s.

²³⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 505 s.

²³⁷ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. I, Obecná část (§ 1-654) : komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. 1708-1709 s.

²³⁸ § 472-474 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

nezmiňuje žádné formální požadavky na vedení ani průběh schůze, kromě stanovení okruhu účastníků.²³⁹

Zapisoval, kterého určí přítomní při zahájení schůze, vyhotovuje zápis, který po jejím skončení doručí opatrovníkovi a soudu, jenž opatrovníka ustanovil. Obsahovými náležitostmi zápisu jsou:

- den konání schůze,
- seznam zúčastněných osob,
- osoba zvolena jako zapisovatel, včetně počtu hlasů pro jeho určení
- zvolení členové opatrovnické rady a jejich náhradníci, včetně počtu hlasů pro jejich zvolení,
- osoby, které podaly protest proti průběhu schůze, popřípadě z jakého důvodu.²⁴⁰

Může nastat situace, kdy pro nezáměr dostatečného počtu osob blízkých či z jiného důvodu nebude možné opatrovnickou radu zřídit. Zákon s touto možností počítal a ve svých ustanoveních uvádí, že nastane-li tato situace, může na návrh²⁴¹ některé z těchto osob rozhodnout, že působnost opatrovnické rady bude vykonávat jen jedna z nich. Zároveň rozhodne o jejím jmenování. Pokud není možný ani tento postup, schvaluje potřebná opatření opatrovníka vyžadující souhlas či jakoukoliv jinou součinnost soud.²⁴² Právní úprava v tomto případě neřeší, a tudíž ani nevylučuje, zřízení tzv. dodatečné opatrovnické rady v situaci, kdy byla jmenována osoba s působností opatrovnické rady. Lze předpokládat, že soud by v tomto případě dal přednost ustavení opatrovnické radě a své rozhodnutí o jmenování osoby vykonávající působnost opatrovné rady zrušil.²⁴³

4.1.3.2 Členové opatrovnické rady

Členové opatrovnické rady jsou voleni na dobu neurčitou. Ze své funkce mohou odstoupit, a to písemným oznámením opatrovníku a soudu, nebo mohou

²³⁹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 506-507 s.

²⁴⁰ § 475 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁴¹ Soud není oprávněn takovouto osobu vykonávající působnost opatrovnické rady z úřední povinnosti jmenovat. Plus tuto osobu nelze jmenovat bez jejího souhlasu.

²⁴² § 482 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁴³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1147 s.

být ze své funkce soudem odvolání. Důvodem jeho odvolání může být závažné nebo opakované porušování svých povinností, ztráta zájmu o opatrovance nebo budou-li jeho zájmy opakovaně v rozporu se zájmy opatrovance. V případě zániku funkce člena opatrovnické rady musí opatrovník nebo předseda opatrovnické rady zařadit volbu nového člena nebo náhradníka.²⁴⁴

4.1.3.3 Působnost opatrovnické rady

Opatrovnická rada zasedá alespoň jednou za rok. Svolává ji její předseda, opatrovník, kterýkoli její člen, soud i bez návrhu. Stejně jako z ustavující schůze se z každého dalšího jejího zasedání pořizuje zápis, který se doručuje opatrovníkovi a soudu, jenž ho ustanovil. Opatrovník s opatrovancem jsou na zasedání přizváni.

Důvodová zpráva k občanskému zákoníku uvádí, že působnost opatrovnické rady by se dala rozdělit do tří oblastí. Zaprvé o záležitostech týkajících se podstatných změn a zasahujících významně do života opatrovance nebude opatrovník moci rozhodnout bez souhlasu opatrovnické rady. Dále není možné, aby opatrovník významně zasáhl do majetkových záležitostí opatrovance bez přivolení opatrovnické rady, i když zrovna tuto její působnost může soud zúžit. Zatřetí opatrovnická rada pravidelně dohlíží nad činností opatrovníka, a dokonce může žádat jeho odvolání. Ačkoliv zákon přiznává opatrovnické radě široký rozsah její působnosti, nemůže opatrovníka situovat do pozice jejího rukojmího. Opatrovník i nadále zůstává odpovědný za opatrovance. A právě z tohoto důvodu umožňuje opatrovníkovi domoci se vyslovení neplatnosti usnesení opatrovnické rady u soudu.²⁴⁵

Mezi záležitostmi, o kterých nemůže opatrovník rozhodnout bez souhlasu opatrovnické rady, patří:

- změna bydliště opatrovance,
- umístění opatrovance do uzavřeného ústavu nebo podobného zařízení, pokud to jeho zdravotní stav nevyžaduje,
- zásahy do integrity opatrovance, nejedná-li se o zákroky bez závažných následků.²⁴⁶

²⁴⁴ § 477 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁴⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁴⁶ § 480 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Opatrovník rovněž nesmí s opatrovancovým majetkem bez souhlasu opatrovnické rady nakládat, jedná-li se o:

- nabytí nebo zcizení majetku v hodnotě převyšující částku odpovídající stonásobku životního minima jednotlivce,
- nabytí nebo zcizení majetku převyšující jednu třetinu opatrovancova majetku, nepředstavuje-li tato třetina hodnotu jen nepatrnou,
- přijetí nebo poskytnutí zápůjčky, úvěru nebo jistoty v hodnotách uvedených v předchozích dvou bodech.²⁴⁷

Opatrovnická rada se v rámci své působnosti může dále usnést, jaká další opatrovníkova rozhodnutí týkající se opatrovance podléhají jejímu souhlasu. Toto však nelze, omezovalo-li by to opatrovníka nad míru přiměřenou okolnostem.²⁴⁸

4.1.4 Soupis jmění a vyúčtování správy

Soud může jmenovat opatrovanci obecného opatrovníka, kterého zároveň pověří správou jeho jmění, nebo mu může jmenovat vedle obecného ještě jednoho či více zvláštních opatrovníků speciálně pro výkon správy jeho jmění.²⁴⁹

Opatrovníkovi, který spravuje jmění opatrovance, z § 485 občanského zákoníku vyplývají dvě významné povinnosti:

- do dvou měsíců od svého jmenování do funkce vyhotovit soupis spravovaného jmění a doručit jej soudu, opatrovanci a opatrovnické radě,
- každoročně po dobu trvání opatrovnictví vyúčtovat správu jmění, a to vždy nejpozději do 30. června, pokud se s členy opatrovnické rady nedohodne na dřívějším datu a doručit ho opět soudu, opatrovanci a opatrovnické radě.

Vedle toho může soud na návrh opatrovance či opatrovnické rady uložit opatrovníkovi také povinnost provést mimořádné vyúčtování z důležitých důvodů.²⁵⁰

²⁴⁷ § 480 odst. 2 zákona č. 89/201 Sb., občanský zákoník

²⁴⁸ § 480 odst. 3 zákona č. 89/201 Sb., občanský zákoník

²⁴⁹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 515 s.

²⁵⁰ § 485 odst. 1, 2 zákona č. 89/201 Sb., občanský zákoník

V případě, že funkce opatrovníka končí, je krom posledního vyúčtování mimo jiné také povinen předat veškeré listiny a doklady týkající se záležitostí opatrovance.²⁵¹

4.2 Opatrovnictví právnické osoby

Dřívější výklad právní úpravy opatrovnictví původně vůbec nezvažoval možnost jmenovat opatrovníka i právnickým osobám, počítalo se zpravidla pouze s opatrovnictvím fyzických osob a představa jmenování opatrovníka také právnické osobě se zdála absurdní. Nicméně otázky týkající se opatrovnictví právnické osoby na sebe nenechaly dlouho čekat a po roce 1990 se začínají objevovat v souvislosti s různými situacemi, v nichž se mohou právnické osoby ocitnout.²⁵²

Předchozí občanský zákoník ohledně této otázky mlčel, a tak nezbylo nic jiného, než si cestu k tomuto institutu vydobýt prostřednictvím judikatury, a to nálezem Ústavního soudu,²⁵³ který zcela schválil postup soudů v ustavování opatrovníka akciové společnosti, jejíž představenstvo nebylo schopno jednat jménem společnosti pro rozpor mezi svými členy.²⁵⁴

Na výše uvedené reaguje až rekonstrukce soukromého práva, která ustanovení opatrovníka právnické osoby výslovně zakotvuje v ustanoveních § 486 – 488 občanského zákoníku.

4.2.1 Důvody pro jmenování opatrovníka právnické osobě

Zákonné zastoupení a opatrovnictví je především typické pro fyzické osoby, neboť předmětem řešení je zejména nedostatek jejich rozumové a volní vyspělosti. U právnických osob tento problém nastat nemůže, a to ze samotné

²⁵¹ § 485 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁵² ELIÁŠ, K. Opatrovnictví právnické osoby podle hmotného práva. *Právní rozhledy*, 2007, č. 20. ISSN 1210-6410. 727 s.

²⁵³ Rozhodnutí Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 2457/07

²⁵⁴ ČERVINKA, M. Novinky v zastoupení podle NOZ [online], publikováno 29. 04. 2014, [cit. 2018-03-11], dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/novinky-v-zastoupeni-podle-noz-94217.html>.

podstaty právnických osob, neboť jejich vůle jsou naplňovány prostřednictvím fyzických osob, které ze zákona musí splňovat určité předem stanovené předpoklady. Stejně tak je to v případě opatrovnictví fyzické osoby, pokud není znám její pobyt. Toto u právnické osoby rovněž nemůže nastat, vždyť jedním z předpokladů jejího ustavení je uvedení jejího sídla v rámci zakladatelského právního jednání. Nastat by mohla však situace, kdy neznámého pobytu bude fyzická osoba, která jménem právnické osoby jedná, popř. nebude vůbec známo, kdo je oprávněn za právnickou osobu jednat. Občanský zákoník důvody ustanovení opatrovníka právnické osobě vymezuje dosti neurčitě.²⁵⁵ „*Soud jmenuje opatrovníka právnické osobě, která to potřebuje, aby mohly být spravovány její záležitosti nebo aby mohla být hájena její práva.*“²⁵⁶

Dalším důvodem pro ustanovení opatrovníka právnické osobě může být, jak je uvedeno v ustanovení § 165 občanského zákoníku, nedostatečný počet členů statutárního orgánu potřebný k rozhodování, nebo jsou-li zájmy člena statutárního orgánu v rozporu se zájmy právnické osoby a právnická osoba nemá jiného člena tohoto orgánu schopného ji zastupovat.²⁵⁷

Ustanovit opatrovníka právnické osobě lze až za předpokladu reálně existující situace, nikoliv bez toho, aniž by došlo k vážnému narušení jejího chodu. Není však třeba čekat na první vážnou újmu, která právnickou osobu neustavením jejího opatrovníka postihne. Nicméně v době, kdy soud rozhoduje o jeho ustanovení, musí být již jisté, že by k takovému škodlivému následku došlo.²⁵⁸

„*Opatrovníkem právnické osoby může soud jmenovat jen osobu, která splňuje podmínky stanovené pro způsobilost být členem statutárního orgánu.*“²⁵⁹

Opatrovník není statutárním orgánem právnické osoby, ale zpravidla plní jeho funkci, nahrazuje ji, proto se u něho předpokládá, že bude splňovat stejné podmínky. Předpokládá se tedy svéprávnost dle § 152 a notifikační povinnost dle § 153 občanského zákoníku.²⁶⁰ „*Přestane-li opatrovník tyto podmínky splňovat,*

²⁵⁵ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I, Obecná část (§ 1-654) : komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. 1723-1724 s.

²⁵⁶ § 486 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁵⁷ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník*. I, Obecná část (§ 1-654) : komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. 1723-1724 s.

²⁵⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1151 s.

²⁵⁹ § 486 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁶⁰ MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 192 s.

*oznámí to soudu bez zbytečného odkladu. Dozví-li se soud, že opatrovník uvedený podmínky nesplňuje, nahradí ho bez zbytečného odkladu novým opatrovníkem.*²⁶¹

Soud o ustanovení opatrovníka právnické osobě může rozhodnout i bez návrhu a přitom musí mít stále na mysli to, že se jedná o krajní prostředek vedoucí k naplnění zájmu právnické osoby.²⁶² Vždy je nutno zkoumat, zda není právnická osoba schopna jednat jinak, např. prostřednictvím svých zaměstnanců, členů jiných orgánů, zmocněnců či v případě podnikatele prokuristů.²⁶³

Jelikož se oprávnění opatrovníka právnické osoby ustanoveného dle občanského zákoníku realizují převážně v oblasti hmotného práva, hovoříme o tzv. „*hmotněprávním opatrovníkovi*“, oproti tzv. „*procesněprávnímu opatrovníkovi*“, který je sice také ustanovován soudem, ale z důvodu, který vyplývá z procesního práva.²⁶⁴

Opatrovnictví právnické osoby vzniká pouze a jen na základě rozhodnutí soudu. Proto opatrovníka nemůže odvolat nebo nahradit orgán právnické osoby. Opatrovník takto ustanovený se zapisuje do příslušného veřejného rejstříku.²⁶⁵ Zánik funkce opatrovníka občanský zákoník v § 486 ani § 487 neřeší. Obecně však lze dovodit, že funkce opatrovníka zaniká:

- bez dalšího, aniž by o tom soud rozhodl, okamžikem obnovení činnosti statutárního orgánu,
- uplynutím stanovené doby či naplněním stanoveného účelu, pro který byl opatrovník ustanoven,
- odvoláním opatrovníka soudem na jeho žádost či osoby, která na tom osvědčí naléhavý právní zájem, neplněním svých povinností či z důvodu ztráty způsobilosti k výkonu funkce opatrovníka.²⁶⁶

²⁶¹ § 486 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁶² ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1152 s.

²⁶³ MELZER, F., TĚGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 192 s.

²⁶⁴ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 516 s.

²⁶⁵ Tento zápis má deklaratorní účinky, tedy ex tunc.

²⁶⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 518 s.

4.2.2 Práva a povinnosti opatrovníka právnické osoby

„Pro práva a povinnosti opatrovníka právnické osoby platí obdobně ustanovení o právech a povinnostech člena statutárního orgánu. Působnost opatrovníka se přiměřeně řídí ustanoveními o působnosti statutárního orgánu. Soud opatrovníku uloží, aby s odbornou péčí usiloval o řádné obnovení činnosti statutárního orgánu právnické osoby; je-li toto třeba, soud působnost opatrovníka dále vymezí s přihlédnutím k působnosti dalších orgánů právnické osoby, popřípadě i k právům společníků“²⁶⁷

Z citovaného ustanovení vyplývá, že rozsah práv a povinností opatrovníka právnické osoby se bude odvíjet od postavení statutárního orgánu té konkrétní právnické osoby, který bude určovat nejen občanský zákoník, ale zejména zákon o obchodních korporacích, popř. speciální zákon, podle kterého bude právnická osoba zřízena, ale v neposlední řadě i zakladatelské právní jednání. Primárním však bude samotné znění usnesení soudu, kterým opatrovníka právnické osobě ustanoví.²⁶⁸

§ 487 občanského zákoníku předpokládá tzv. odbornou péči, to však naráží na povinnost péče řádného hospodáře uvedené v § 159 občanského zákoníku, která na opatrovníka také dopadá. Jelikož je opatrovník dosazován výkonem veřejné moci a není to tudíž výsledek volního rozhodnutí právnické osoby, nelze, aby platily stejné standardy jako u běžného člena statutárního orgánu. Dovojuje se tedy, že předpoklad péče řádného hospodáře podle § 159 občanského zákoníku se nahrazuje povinností odborné péče.²⁶⁹ Opatrovník ustanovený právnické osobě je odpovědný pouze za řádný výkon funkce, nikoliv za výsledek.²⁷⁰

Zakladatelské právní jednání může určit konkrétní osobu, v případě nutnosti ustanovení opatrovníka právnické osobě, která tuto funkci bude vykonávat. Touto osobou může být kdokoliv, kdo bude splňovat obecné požadavky pro výkon funkce opatrovníka (i v době ustanovení) a bude s tímto souhlasit. Soud je zde povinen respektovat tuto vůli zastoupeného. Důvodem pro neustanovení tohoto opatrovníka by mohl být příkrý rozpor respektu k zakladatelskému právnímu jednání se zájmem právnické osoby nebo s veřejným

²⁶⁷ § 487 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁶⁸ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 518 s.

²⁶⁹ MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1. 194 s.

²⁷⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 2363/2011

zájmem. Důvodem by však nebylo, kdyby o tomto rozporu účastníci věděli, a pokud by tento rozpor zásadním způsobem nehrozil samu existenci právnické osoby.²⁷¹ Nelze vyloučit, že v zakladatelském právním jednání bude určeno více osob vedle sebe či postupně pro případ, že by osoba v předchozím pořadí z objektivních či subjektivních důvodů funkci opatrovníka vykonávat nemohla. Soud i takto projevovanou vůli v zakladatelském právním jednání musí respektovat.²⁷²

²⁷¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1154-1155 s.

²⁷² PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 1. Vydání. Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. 519 s.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo poskytnout čtenářům ucelený pohled na v praxi velmi hojně využívaný právní institut zastoupení, posoudit ho v širším rámci občanskoprávní úpravy a zachytit jeho podstatu a význam z hlediska jeho využití v občanskoprávních vztazích.

Problematika zastoupení byla dříve rozptýlena v několika různých právních předpisech, když každý z nich upravoval pouze určitý druh zastoupení nebo zastoupení pro určitý subjekt. Toto bylo dosti nežádoucí, neboť to vedlo ke špatné orientaci široké veřejnosti v dané právní úpravě. Rekodifikace soukromého práva tento problém vyřešila integrací komplexní úpravy zastoupení do občanského zákoníku, leč do jeho různých míst.

Jak bylo již zmíněno v úvodu, zastoupení patří v praxi k nejběžněji používaným právním institutům vůbec. Avšak vzhledem k rozsahu práce nebylo možné zabývat se všemi jeho druhy a formami. Proto se diplomová práce zaměřila především na zastoupení přímé upravené v hlavě třetí občanského zákoníku, a to s důrazem na hmotněprávní úpravu.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. Hned na začátku první kapitoly vymezila obecný pojem zastoupení, následovalo rozdělení na zastoupení přímé a nepřímé a objasnění rozdílů mezi nimi. Pozornost, ač jen nepatrná, byla v této kapitole také věnována ustanovením v jiných částech občanského zákoníku, které mají rovněž charakter zastoupení a se stěžejní úpravou v hlavě třetí souvisí. Jedná se např. o institut zastoupení členem domácnosti, zastupování při jednání právnických osob, zastupování státu či zastupování pro účely doručování. Nebyla opomenuta ani osoba zástupce a případné překročení jeho zástupčího oprávnění.

Druhá kapitola se věnovala smluvnímu zastoupení, především z hlediska způsobu jeho vzniku a zániku. Nechyběla ani charakteristika institutu plné moci nebo prokury, jež je zvláštním typem plné moci.

Třetí kapitola se zabývala zákonným zastoupením, které se týká pouze fyzických osob, konkrétně dětí, které ještě nejsou plně svéprávné. Objasnila, v čem se zákonné zastoupení odlišuje od opatrovnictví a dotkla se i problematiky střetu zájmu v této oblasti a správy jmění zastoupeného.

Poslední, čtvrtá kapitola, která se zabývala opatrovnictvím, institutem, který byl dříve často směřován pod zákonné zastoupení, poskytla čtenářům

informace o zcela nové, tzv. opatrovnické radě. Opatrovnická rada je právní institut, který významně zvyšuje právní jistotu a ochranu opatrovancových zájmů a její role je natolik nezastupitelná, že její úlohu v případě, že není vůbec zřízena, může vykonávat pouze konkrétní osoba nebo soud.²⁷³ Tím, že zákon přesunul pravomoc rozhodnout některé záležitosti opatrovance na opatrovnickou radu, snížil tak zatíženost soudů v rámci rozhodovací činnosti o těchto záležitostech. Avšak ve zcela zásadních otázkách si tuto rozhodovací působnost ponechal i nadále.²⁷⁴ Práce nezapomněla zmínit ani poměrně novou možnost ustanovit opatrovníka vedle fyzické osoby i osobě právnické, což mělo kladný následek především na princip právní jistoty.

Musím říci, že rekonstrukce českého soukromého práva byla rozhodně pro institut zastoupení velkým přínosem. Nejen, že sjednotila právní úpravu zastoupení v jednom právním předpise a tím zlepšila přehlednost této právní úpravy, ale přinesla i některé nové instituty sloužící k posílení principu autonomie smluvní volnosti stran, např. umožnění zastoupení osobou, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného, pokud o takovém rozporu zastoupený věděl nebo musel vědět, či vázanost účinků prokury již okamžikem jejího udělení, a nikoliv až zápisem do veřejného rejstříku. Nebo dokonce možnost sjednat důvody pro odvolání plné moci.²⁷⁵

²⁷³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8. 1145 s.

²⁷⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁷⁵ KORBEL, F. Smluvní zastoupení v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5. ISSN 1210-6348. 12 s.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: obecná část. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

FIALA, J., KINDL, M. aj. *Občanské právo hmotné. 2. vyd.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-228-8.

HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář. 1. Vydání.* Praha: C. H. BECK, 2014. ISBN 978-80-7400-535-0.

HURDÍK, Jan et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva. 2. vyd.* Plzeň, 2014. ISBN 978-80-7380-495-4.

JANKŮ, M. a kol. *Nové občanské právo v kostce. 1. Vydání.* Praha: C. H. BECK, 2014. ISBN 978-80-7400-516-9.

LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník. I, Obecná část (§ 1-654) : komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9.

MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-003-1.

PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. Vydání.* Praha: C. H. BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-370-8.

SVEJKOVSKÝ, J., KABELKOVÁ, E. a VYCHOPENĚ, M. *Vzory smluv, petitů a zakládacích listin dle nového občanského zákoníku. 2.*, upravené a rozšířené vydání. V Praze: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-648-7.

Právní předpisy

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii

Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích

Zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování ve věcech majetkových

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením č. 10/2010 Sb. m. s. ze dne 13. prosince 2006

Doporučení Rady Evropy č. R (99) 4 týkající se zásad právní ochrany nezpůsobilých dospělých osob ze dne 23. února 1999

Odborné články

ELIÁŠ, K. Opatrovnictví právnické osoby podle hmotného práva. *Právní rozhledy*, 2007, č. 20. ISSN 1210-6410.

HURYCHOVÁ, K. Prokura v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 9. ISSN 1210-6348.

KORBEL, F. Smluvní zastoupení v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5. ISSN 1210-6348.

OTČENÁŠKOVÁ, J. Postavení prokuristy. Překročení zástupčího oprávnění. *Obchodněprávní revue*, 2015, č. 1. ISSN 1803-6554.

SVOBODA, K. Opatrovnictví a zákonné zastoupení v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2012, č. 17. ISSN 1210-6410.

TICHÝ, L. Základní otázky smluvního zastoupení a návrh občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5. ISSN 1210-6348.

Elektronické zdroje

BURŠÍKOVÁ, J. Vybrané změny právní úpravy zastoupení v rámci nového občanského zákoníku. *Rekodifikační novinky*, 2012, č. 7. [cit. 2018-03-12], dostupné z: http://www.havelpartners.cz/images/stories/publikace/rekodifikacni_novinky_cz_2012_07.pdf.

ČERVINKA, M. Novinky v zastoupení podle NOZ [online], publikováno 29. 04. 2014, [cit. 2018-03-11], dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/novinky-v-zastoupeni-podle-noz-94217.html>.

Judikatura

Nejvyšší soud České republiky

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 22 Cdo 714/2001

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 26 Cdo 868/2001
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 21 Cdo 890/2003
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 21 Cdo 1269/2003
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 21 Cdo 525/2005
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 32 Odo 1090/2006
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 28 Cdo 1506/2006
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 21 Cdo 5429/2007
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 23 Cdo 2713/2009
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 910/2009
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 2720/2009
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 32 Cdo 679/2009
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 32 Cdo 781/2009
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 28 Cdo 4740/2010
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 2363/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 26 Cdo 4306/2011
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 25 Cdo 3785/2013
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 5330/2014
Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 4384/2015

Ústavní soud České republiky

Rozhodnutí Ústavního soudu České republiky sp. zn. IV. ÚS 22/03

Rozhodnutí Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 2457/07

Závěrečné práce

SCHWARZENSTEIN, F. *Nepřímé zastoupení*. Brno, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně.

Resumé

The master thesis is devoted to the institute of representation within the current valid substantive regulation. It is trying to provide readers with a comprehensive view of what they normally encounter in practice. The thesis does not aim to bring something completely new, but it should contain a certain summary of the given issue, especially the area of direct representation, to which is in particular focused.

Right from the beginning of the first chapter, we will find the specification and definition of term representation. In addition, the thesis deals with the general conditions which are common to all types of representation, which it lists and then briefly characterizes.

In the second chapter attention is paid to the establishment and termination of contractual representation, as well as to the power of attorney, its particulars and form and, last but not least, the corporate representation whose legal regulations have been moved from the Commercial Code to the Civil Code recently.

The last two chapters deal with legal representation and guardianship. At first, the difference between them is clarified, since they have recently been mixed under the concept of “legal representation”, and then there are listed their common features. As part of the recodification of Czech private law, there have been several major changes in guardianship, namely the introduction of a new collective body, the so-called “guardianship council”, which strengthens legal certainty and the protection of ward’s interests, or the possibility of appointing a guardian besides a natural person as well as a legal person.